

Reformagendan



17 förslag som förbättrar Sverige

Den här boken samlar de 17 reformförslag som presenterats inom projektet Reformagendan i ett nedkortat format. Den som vill läsa förslagen i sin helhet hittar dem på www.svensktnaringsliv.se/reformagendan. Där återfinns även källor och referenser till de olika förslagen. I den här rapporten är förslagen sorterade under fyra olika områden. De presenteras därför i en annan ordning jämfört med på hemsidan.

Reformagendan

17 förslag som förbättrar Sverige

Innehåll

Därför behövs en reformagenda	4
Grundläggande förutsättningar för näringslivet	8
Trygga den framtida energiförsörjningen.....	11
En effektiv svensk klusterpolitik	14
Underlätta för små företag att få finansiering	17
Ny finansieringsmodell för infrastrukturen	21
Reformer för ökad produktivitet och välfärd.....	25
Motverka "Gold-plating"	29
Effektivare sanering av förorenade områden.....	32
Skattereformer för ökad tillväxt	36
Skattereform för företagsamt ägande.....	39
Lägre marginalskatter – en självklar men bortglömd reform	42
Slopa fastighetsskatten på verkstadsmaskiner	45

Bättre matchning av arbetskraften	48
Ett nytt finansieringssystem för högskolan – för höjd kvalitet och fler jobb	51
Nya grepp i arbetsmarknadspolitiken.....	54
Rusta för resultat – trestegsreform för höjd lärarstatus.....	57
Bättre matchning genom effektivare yrkesutbildning	61
Släpp strypgreppet kring nya bostäder	64
 En effektivare offentlig sektor	68
Offentliga stödpengar till näringslivet – ett bidrag till tillväxt eller ett svart hål?	71
Stärkt medborgarskydd i välfärdstjänsterna	75

Därför behövs en reformagenda

Går det bra eller dåligt för ekonomin i Sverige?
När den här boken släpps är det valrörelse och striden om hur verkligheten ska beskrivas är i full gång.

Regeringen beskriver en ekonomi som är starkare än på mycket länge. Sverige har klarat finanskrisen bättre än kanske något annat land. Statsfinanserna är starkare än jämförbara länder, jobben har blivit fler, sjukskrivningarna har minskat och löntagarna har fått rejält mer i plånboken. Oppositionen å sin sida beskriver en ekonomi i närmast fritt fall. Arbetslösheten i synnerhet bland unga och invandrare är skyhögt, regeringens tillväxtpolitik har misslyckats och resultaten i skolan är under all kritik. Det ligger såklart en del överdrifter i båda dessa beskrivningar. Men också en hel del sanning.

Svensk ekonomi har blivit betydligt starkare på senare år, till följd av strukturella reformer som genomförts. Inte minst på arbetsmarknadsområdet och skatteområdet har reformer genomförts som ökat drivkrafterna till arbete och företagande. Reformarbetet har stor betydelse, det skapar jobb och stärker den offentliga sektorns finanser.

Man kan också se reformarbetet i ett längre perspektiv. Den i många avseende goda situation vi upplever nu är inte bara

konsekvensen av alliansregeringens senaste reformer, utan även av reformer som genomförts av både socialdemokratiska och borgerliga regeringar dessförinnan. Jobbskapande är inget sprintlopp – det är långdistans.

Trots att många bra reformer genomförts under lång tid finns det mycket kvar att göra. Sverige är ett litet exportberoende land. Svenskarna uppgår till 0,1 procent av världens befolkning, samtidigt står vi för 1 procent av världshandeln. I takt med att Sverige möter en allt tydligare global konkurrens behöver villkoren för företagande bli bättre om svensk ekonomi ska kunna växa över tid. Men globaliseringen innebär också stora möjligheter. Med rätt åtgärder, exempelvis ett fortsatt reformarbete, kan det svenska näringslivet fortsätta växa, utvecklas och ta nya marknadsandelar.

I dag fungerar arbetsmarknaden långt ifrån perfekt. Skatte-trycket har minskat, men är fortfarande bland de högsta i världen. Flera av de mest skadliga skatterna, som förmögenhetsskatten, har visserligen tagits bort. Men det finns fortfarande många skatter kvar i det svenska skattesystemet där intäkterna inte står i proportion till de skadeverkningar de har på ekonomin. Regelbördan för företag är dessutom betydande och de offentliga tjänsterna kan göras betydligt mer effektiva. Det här är bara några av de många utmaningar Sverige står inför.

Det som kanske oroar mest är dock att reformtempot i Sverige avtagit påtagligt på senare år. Många av alliansregeringens viktigaste reformer genomfördes i början av den förra mandatperioden. Regeringen verkar heller inte ha särskilt många offensiva reformer på lut inför kommande år, utan talar hellre om de bra reformer den redan genomfört.

Socialdemokraterna och Landsorganisationen (LO) utmanade nyligen regeringen genom att sätta målet att Sverige 2020 ska ha den lägsta arbetslösheten i Europa. Det är ett bra mål, ambitiöst och visionärt. Men som LO:s ordförande Karl-Petter Thorwaldsson sade, i sitt tal på första maj, så kräver det "en enorm omläggning av politiken". Och där verkar det vara sämre med idéer. Många av de reformförslag som Socialdemokraterna hittills presenterat i valrörelsen har i stället handlat om återställare och en återgång till tidigare förd politik.

Men om varken regering eller opposition på allvar vill förändra ekonomin, hur ska då jobben bli fler?

Vill man ha fler jobb måste man förbättra förutsättningar för jobbskaparna – företagen. Jobb kan inte pratas fram i politiska tal eller i debattartiklar, de skapas av växande företag. I en föränderlig värld måste vi vara på tå och vara beredda att reformera och förändra för att ge företagen konkurrenskraftiga villkor – då kommer jobben.

På Svenskt Näringsliv har vi drivit projektet Reformagendan. Det är ett försök att öka intresset för reformer genom att presentera konkreta förslag på vad som kan göras för att stärka svensk ekonomi. Vi har fokuserat på reformer som kan genomföras i närtid och relativt enkelt. Vi har presenterat förslag på reformer inom en rad olika områden från skattepolitik och utbildning till offentlig ekonomi och grundläggande förutsättningar för näringslivet. Mottagandet har varit över förväntan. Det är tydligt att det bland politiker och tjänstemän finns en vilja att fortsätta reformarbetet och att tips på vilka reformer som kan komma närmast välkomnas. Viljan finns och även idéerna.

Den här skriften samlar de 17 reformer som hittills presenterats inom Reformagendan. I den här boken har texterna samlats i ett antal kategorier och kortats ned. Den som vill läsa förslagen i sin helhet hittar dem på www.svensktnaringsliv.se/reformagendan i vilka även källor och referenser till de olika förslagen återfinns.

Reformagendan är inte ett officiellt eller sammanhållet "program" från Svenskt Näringsliv. Förslagen har utvecklats av våra experter i samråd med ledningsgruppen. Urvalet av reformer representerar heller inte vilka områden som är i störst behov av reformer eller vilka reformer som är viktigast på respektive område, utan snarare vilka områden det funnits goda idéer inom. Tanken har dels varit att släppa fram konkreta förslag som är möjliga att genomföra under nästa mandatperiod, dels att stimulera samhällsdebatten.

Reformeringen av svensk ekonomi behöver fortsätta om välfärden ska kunna upprätthållas. Den internationella konkurrensen blir allt hårdare och jobben kommer inte av sig själva. Om högt ställda mål för sysselsättning ska kunna nås behöver reformerna vara minst lika modiga. Den här boken är ett bidrag från oss till nästa regering och riksdag oavsett hur de ser ut. Vi hoppas att de förslag vi samlat ska inspirera kommande makthavare att öka ambitionerna i reformarbetet och ge dem konkreta tips på vad som kan göras.

Annika Lundius

vice vd på Svenskt Näringsliv

Grundläggande förutsättningar för näringslivet

Intervju

Göran Norén
Avdelningschef
Näringspolitik



Globaliseringen har inneburit nya utmaningar för det svenska näringslivet som är viktiga att förstå. Sverige tappar marknadsandelar. Det är oroande men med rätt reformer går utvecklingen att vända till det bättre.

Varför är näringslivet viktigt?

– Näringslivet är en grundläggande förutsättning för välfärden. Om vi vill att våra barn ska gå i bra skolor om de äldre ska ha tillgång till en bra äldreomsorg, måste vi ha ett konkurrenskraftigt näringsliv.

Vilka grundläggande förutsättningar behövs för att få det svenska näringslivet att fungera optimalt?

– Länge kunde man likt före detta finansministern Gunnar Sträng slå fast att går det bra för Volvo går det bra för Sverige. Det ligger mycket i detta men det nya är att det faktiskt kan gå bra för Volvo och andra multinationella företag utan att det behöver gå särskilt bra för Sverige.

Många av dessa internationella företag har en stor del av sin verksamhet utanför Sverige. Globaliseringen har inneburit nya utmaningar. Sverige tappar marknadsandelar, globalt, inom EU och på tillväxtmarknader. Det är en oroande utveckling för ett litet exportberoende land som Sverige. Det här kan låta dystert, men det gäller att komma ihåg att globaliseringen också innebär nya möjligheter. Ett fåtal reformer på viktiga områden skulle kunna göra stor skillnad för att förbättra Sveriges möjligheter på den internationella arenan.

Varför har dessa reformer ännu inte genomförts?

– På vissa områden är de politiska tidsperspektiven helt enkelt för korta. Många nödvändiga reformer som stora infrastrukture reformer tar tid att genomföra och många gånger går det inte att se resultaten förrän efter ett decennium. Det vinner man som politiker sällan några röster på. Många gånger prioriterar våra politiker reformer, som går att genomföra och som får effekt under en enskild mandatperiod.

Vad bör man från politiskt håll göra, eller avhålla sig från att göra, för att förbättra företagsklimatet?

– Våra politiker behöver ta på sig sina globaliseringsglasögon. Det händer mycket i världen som påverkar Sverige. Faktorer som kompetent personal, energikostnad, skattetryck, infrastruktur, forskning och utveckling, byråkrati och regelverk ligger till grund för besluten om var företagen placerar sina verksamheter. Det är viktigt att Sverige kan erbjuda ett bra näringslivsklimat i många olika avseenden.

Har näringslivsklimatet/förutsättningarna för näringslivet blivit bättre eller sämre över tid?

– Det har blivit bättre. I dag är inte längre företag ett fult ord, som det var tidigare. Men det gäller att vidga perspektiven. I dag står cirka 100 svenska företag för 70 procent av vår export. Det gör Sverige sårbart. Men i grund och botten finns det mycket som talar för det svenska företagandet. Vi har gott om plats, förhållandevis billig energi och goda organisationskunskaper.

Var finns de största utmaningarna för näringslivet?

Det handlar om att förstå kraften i globaliseringen och vad den innebär för Sverige. Vi får inte slå oss till ro och vara nöjda. Bara för att något var bra för tio år sedan behöver det inte vara bra nu eller om tio år.

Kraven på välfärden kommer att öka framöver. Det innebär att systemen måste reformeras. Vi måste fråga oss vad välfärden ska stå för och vad vi själva ska stå för framöver.

Rörligheten bland människor ökar och möjligheterna att jobba utomlands blir fler. Vi kan inte räkna med att de bästa krafterna blir kvar i landet.

Utgör dessa utmaningar en flaskhals för fler jobb och i så fall varför?

Vi har i dag problem med rekryteringen i form av bristande matchning. Vi har en osäkerhet om energipolitiken som på sikt kan få stora konsekvenser och leda till höjda energipriser. Vi har bristande infrastruktur som ökar riskerna för att företagen inte kan leverera sina varor i tid. Vi behöver förbättra oss på många områden, annars riskerar produktionen att flytta någon annanstans och inte sällan utomlands. I grunden har vi goda förutsättningar men det krävs att vi tar hand om dem på bästa sätt och vårdar det som har varit och är våra starka sidor.

Trygga den framtida energiförsörjningen

Reformförslag 11 av **Maria Sunér Fleming**

Elförsörjningen är en grundläggande infrastruktur för det svenska samhället. En lång rad centrala samhällsfunktioner – företag, skolor, sjukhus, transporter och bostäder – behöver energi. Direkt och indirekt är alla medborgare i landet beroende av att denna struktur fungerar.

Sverige har en situation som många andra länder ser med avundsjuka på – konkurrenskraftiga priser, hög leveranssäkerhet och låga klimatutsläpp. Uppbyggnaden av Sveriges industri och förädlingen av våra råvarutillgångar har gått hand i hand med uppbyggnaden av vårt energisystem. Vattenkraft, och senare även kärnkraft har varit – och är – viktiga möjliggörare i utvecklingen av vår ekonomi och vår välfärd. Detta är också nyckeln till att Sverige har lyckats frikoppla tillväxt från ökade koldioxidutsläpp, vilket många andra länder strävar efter men ännu inte lyckats med.

Sverige har den här goda positionen tack vare tidigare energipolitiska beslut om att bygga ut vattenkraften och kärnkraften. Det är en konkurrensfördel som behöver värnas. För näringslivet och samhället i sin helhet är det därför centralt att adressera energifrågan på ett långsiktigt och samlat sätt.

Sverige är ett litet land där hälften av vår BNP kommer från export av mestadels varor. För den tillverkande industrin är tillgång till energi till konkurrenskraftiga priser centralt för att klara den ökande internationella konkurrensen, inte minst i tider när energikartan ritas om och kostnaden för energi sjunker i andra regioner. Ett fungerande energisystem är således av avgörande betydelse för Sveriges välfärd och därför något som bör hanteras med eftertanke och god analys.

Energipolitiken såväl i Sverige som i EU brukar definieras som vilande på tre pelare – Konkurrenskraft – Försörjningstrygghet – Miljö/Klimat.

Energipolitiken bör utformas så att alla pelare får samma tyngd. Sverige har inte råd att basera viktiga energipolitiska beslut på önsketänkande eller storskaliga experiment. De förslag som Svenskt Näringsliv presenterar nedan är därför en uppmaning till eftertanke och konsekvensanalys.

Svenskt Näringsliv föreslår

1. Tillsätt en faktabaserad energikommission

Sverige behöver en bred analys ur ett helhetsperspektiv av hur elsystemet ska kunna fungera i framtiden, och hur politiken ska kunna leverera på alla tre pelarna i energipolitiken. Elnätet är komplext och förändringar i teknik och produktionsmetoder kan få både stora system- och ekonomiska konsekvenser. Innan detta är gjort bör inga förhastade beslut fattas. Utgångspunkten måste vara att energi och el är en viktig möjliggörare i Sveriges utveckling. Energipolitiska beslut måste konsekvensanalyseras ordentligt. En faktabaserad energikommission bör tillsättas, där experter tillsammans med olika intressenter och politiker grundligt går igenom konsekvenserna av olika vägval. Detta bör göras på ett transparent och inkluderande sätt.

2. Värna stabiliteten i det svenska elsystemet

Sverige behöver värna den unika situation vi har vad gäller elförsörjning. Vattenkraften är en unik tillgång, så nära energilagring vi kan komma i dagsläget och denna kraftkälla behövs i den svenska elförsörjningen. Om de förslag som föreligger i Vattenverksamhetsutredningen (SOU 2013:69) genomförs – nyprövning av samtliga vattenverksamheter, som inte har tillstånd enligt miljöbalken – minskar vattenkraftens möjligheter att bidra i elsystemet kraftigt. Dessa förslag saknar en bredare konsekvensanalys och bör inte genomföras och andra sätt att öka miljöhänsynen i vattenkraften måste utvärderas först. Utan en ordentlig baskraftskomponent i den svenska elförsörjningen ändras förutsättningarna radikalt och systemet utsätts för helt nya påfrestningar. Kärnkraften bör därför drivas så länge som den uppfyller de krav som ställs och verksamhetsutövarna anser att den är lönsam.

3. EUs energipolitik driver kostnader för energi

Sverige behöver en mer tydlig och kritiskt analyserande hållning till EU:s energipolitik. Hittills har denna politik levererat mer kostnadsökningar än fördelar. Under överskådlig tid kommer dock de svenska energipolitiska valen att ha avgörande betydelse och dessa bestämmer vi över själva.

4. Energimarknaden behöver bli mer effektiv

Sverige behöver skapa en mer effektiv energimarknad, som på ett konkurrensneutralt sätt skapar förutsättningar för behövliga investeringar. För att åstadkomma detta bör hinder för att bygga ny produktion ses över eller tas bort, exempelvis skatter på produktion av el som effektskatten på kärnkraft och fastighetsskatten på vattenkraft. Som det är nu är skatterna på vattenkraft och kärnkraft hämmande för investeringsviljan. Likaså bör subventioner succesivt fasas ut.

En effektiv svensk klusterpolitik

Reformförslag 12 av **Patrick Krassén och Christer Bengtsson**

Lika lite som politiker kan "skapa" jobb på ett hållbart sätt, kan politiska beslut "skapa" hållbara kluster som främjar utvecklingskraften i ekonomin och stärker regioners och länders globala konkurrenskraft.

Den svenska staten försöker främja näringslivet genom olika typer av direkta och indirekta stöd. Ett av dessa stöd är klusterinitiativ. Spontant framvuxna kluster, där exempelvis privata företag, universitet och offentliga institutioner samverkar utifrån principen om ömsesidig nytta, är naturliga inslag i en marknadsekonomi. De bidrar till att stärka utvecklingskraften i ekonomin. Men de offentliga klusterinitiativen utformas inte utifrån den ekonomiska forskning som finns om kluster och vad staten kan och bör göra för att främja deras framväxt. Forskning visar att det i normalfallet är svårt att skapa kluster med hjälp av politik. Trots det tas klustrens nytta i regel för given. De granskningar som gjorts har därför, med få undantag, begränsats till att studera hur insatsen genomförts snarare än om det har funnits ett marknads-kompletterande behov av att investera offentliga medel.

Detta pekar Sweco på i en underlagsrapport till Svenskt Näringsliv. Studiens enskilt tydligaste slutsats är att det utifrån det föreliggande kunskapsläget inte går att säga om klusterpolitiken som helhet fungerar eller inte. Såväl det teoretiska som det empiriska bevisläget anses vara svagt. I grunden kan – och bör – man ifrågasätta på vilka grunder och i vilka lägen det är berättigat att ta pengar från vissa företag genom skatt för att ge till andra företag.

Det finns ingen officiell uträkning av vad klusterpolitiken totalt kostar. Klusterpolitiken ses ofta som en förhållandevis billig del av den svenska närings- och innovationspolitiken, men dess sammanlagda offentliga kostnader har i själva verket hittills aldrig beräknats. Swecos beräkning visar att Sveriges klusterinitiativ årligen tilldelas ungefär 518 miljoner

kronor i offentliga medel (vilket sannolikt bedöms vara en beräkning i underkant).

Det finns heller ingen enhetlig definition av kluster. Spontant uppkomna kluster och politiskt initierade klustersatsningar blandas ofta samman. Likaså blandas i klusterpolitiken ofta kluster och klusterinitiativ ihop med innovationssystem, rena samverkansplattformar och annat. Vissa mätningar har fokuserat på ”klusterorganisationer” i vilket även bland annat renodlade forskningsprogram har inkluderats. Som mest har uppemot 110 sådana klusterorganisationer identifierats i Sverige. Detta illustrerar de problem för utvärdering och effektbedömning som kommer av otydliga definitioner och gränsdragningsvårigheter.

De klusterinitiativ som finns är ofta grundade på syften som går emot den teori och forskning som finns om kluster. De uppfattade marknadsmisslyckanden som ligger till grund för klusterpolitiken a) föreligger sällan och b) uppfyller ofta inte definitionen på marknadsmisslyckande. Klusterpolitiken har tydliga inslag av klassisk regionalpolitik, som – tvärtemot klusters syfte – försämrar näringslivets konkurrenskraft genom att de subventioner som ges till vissa verksamheter sänker omvandlingstrycket i berörda regioner och branscher. Syftet som anges för klusterinitiativ är inte att de ska verka marknadsutfyllande, utan regional jämlikhet – vilket motverkar de syften ”naturliga” kluster har i ekonomin (att öka omställnings- och innovationstakten).

Det går i dag inte att räkna ut effekterna av klusterpolitiken. Endast för 15 av 39 identifierade kluster går det att ens finna användbar information för kostnads-/ effekthanalys, enligt Sweco. De tidigare analyser som finns fokuserar på att mäta förändringar – i antal medlemsföretag, antal nya produkter, antal samverkansprojekt, med mera – men gör inga analyser av vad som hade hänt om klusterinitiativet inte hade funnits. Därför går det inte att utröna huruvida olika effekter beror på klustersatsningen, eller på andra faktorer eller förlopp. Klusterpolitiken kan mycket väl ha en direkt negativ nettoeffekt för spontant framväxta kluster. Kostnader som orsakas av klustersatsningars inlåsnings effekter går i dagsläget inte heller att bedöma ordentligt.

I en tid av allt tuffare internationell konkurrens måste det svenska innovationsklimatet förbättras. Det innebär bland annat att den svenska klusterpolitiken behöver förändras.

Mot bakgrund av det förordar Svenskt Näringsliv följande reform av innovationspolitiken i två steg.

Svenskt Näringsliv föreslår

1. Utvärdera den svenska klusterpolitikens effektivitet.

Det saknas en enhetlig definition av kluster och ett enhetligt verktyg för utvärdering av offentliga klusterinitiativ. Offentliga klusterinitiativ bör genomgå effektivitets- och additionalitetsutvärdering, med en tydlig alternativkostnadsanalys. Existerande klusterinitiativ som vid en sådan analys visar sig inte fungera bör fasas ut. Tydliga transparenskrav bör ställas på nya initiativ. Offentlig klusterpolitik ska kunna uppvisa samhällsekonomisk lönsamhet och utformas så att den gör så stor nytta som möjligt.

2. Byt fokus i forskningspolitiken.

Innovationer kan inte planeras fram av politiker. Men politiker kan skapa bättre förutsättningar för att sporra innovationer och skapa ekonomiska drivkrafter för ökad samverkan mellan akademi och näringsliv. Inför en innovationspremie riktad till universitet och högskolor. Innovationspremien ska utformas så att lärosäten som genom samverkan med näringslivet lyckas väl med att förvandla forskningsrön till nya produkter och tjänster får mer resurser än lärosäten som inte är lika framgångsrika. Samverkan bör också stärkas genom satsningar på innovationsupphandling och demonstratorer/testanläggningar.

Underlätta för små företag att få finansiering

Reformförslag 14 av **Anders Bornefalk**

Sverige har under lång tid haft problem med att det skapas få nya jobb i privat sektor. Företagandet har under många år också legat på en internationellt sett låg nivå, både sett till andelen företagare i befolkningen och nyföretagandets omfattning. Ökade svårigheter att få tag på kapital kan utgöra en viktig förklaring.

Trots betydande förbättringar av företagsklimatet dröjer de nya jobben och företagandet har inte tagit fart. Ökade svårigheter att få banklån för speciellt mindre och nystartade företag har bidragit till att företagandet har utvecklats svagt under senare år. Sämst har utvecklingen varit bland unga, som också är de som har lägst eget sparande och därmed sämst möjligheter att skjuta till eget kapital. Bland personer över 65, som både har större förmögenheter och lättare att få banklån, har företagandet i stället ökat relativt kraftigt. Flera faktorer ligger bakom de ökade svårigheterna att låna i bank, bland annat finanskrisen, bankernas eget arbete för att minska kreditrisker och stramare finansiella regleringar. När bankernas nya regelverk, Basel III, nu har börjat implementeras riskerar de mindre och nystartade företagen återigen att drabbas av sämre kapitalförsörjning, eftersom utlåning till sådana företag betraktas som mer riskfylld.

För att minska risken för en sådan utveckling, som förstärks av att det egna sparandet är ojämnt fördelat, lägger Svenskt Näringsliv fram fyra reformförslag.

Svenskt Näringsliv föreslår

1. Förbättrad företagsobligationsmarknad

Om de större företagen i ökad utsträckning finansierar sig på marknaden i stället för i bank kan låneutrymmet för mindre och nystartade företag öka. Även om företagsobligationsmarknaden i första hand riktar sig till de större företagen kan förbättringar därför vara ett sätt att underlätta finansieringen för mindre och nystartade företag. Från att "investment grade"-marknaden, det vill säga den del av marknaden som riktar sig till stora företag med goda kreditbetyg, tidigare var närmast helt dominerande har det nu också börjat växa fram en "high yield"-marknad, där riskerna är större men räntan också är betydligt högre. Eftersom marknaden fortfarande är outvecklad med bristande transparens och likviditet finns det emellertid stora möjligheter till förbättringar. En är att arbeta för att genomlysningen ska bli lika bra som på stats- och bostadsobligationsmarknaden. Trots det ökade intresset för företagsobligationer låg dessas andel av den totala obligationsmarknaden på mellan 6 och 8 procent under perioden 2002–2011. Under perioden 1997–2001 ökade den däremot från 4 till nära 11 procent. En annan möjlighet är att Riksbanken justerar ned kraven på vilka obligationer som ska få användas som säkerhet för bankernas upplåning i Riksbanken samt att Finansinspektionen gör samma sak, när det gäller vilka obligationer bankerna ska kunna använda för att uppfylla sina likviditetskrav. I bägge fallen skulle möjligheterna att ge ut företagsobligationer öka, om än inte för de mindre företagen.

2. Sänkta marginal- och kapitalskatter

Det sänkta skattetrycket har inneburit att fler har möjlighet att bygga upp ett eget sparande. Avskaffandet av förmögenhetsskatten samt arvs och gåvoskatten har dessutom inneburit att sparande inte missgynnas i lika hög utsträckning som tidigare. Men mer behöver göras, speciellt när det gäller marginalskatter och kapitalbeskattning.

Brist på kapital påverkar företagandet i Sverige negativt, och det i större utsträckning än i exempelvis USA. Det är också möjligt att sänkta kapitalskatter kan leda till att fler får möjlighet att starta och

driva företag. Enligt SCB (2014) är nivån på de förmögenheter som leder till ett ökat företagande bland unga relativt låg. Redan en förmögenhet på 50 000 kronor leder till en markant större sannolikhet, både för att bli företagare och för att företagandet ska bestå.

Det gäller med andra ord att inrätta systemen på ett sådant sätt att fler kommer upp i förmögenheter på åtminstone den nivån. Även om det kanske inte räcker för att starta ett fåmansaktiebolag kan den vara en inkörsport till andra former av företagande som på sikt leder till att ett fåmansaktiebolag kan startas.

3. Friare placeringsregler

En stor andel av hushållens sparande är otillgängligt för investeringar i egna eller andras mindre företag. Detta gäller i synnerhet olika former av pensionssparande, som dels är låst i tiden, dels är inriktat mot investeringar i företag som i flertalet fall redan har god tillgång till både nationella och internationella kapitalmarknader. Den som behöver ett startkapital, men har merparten av sitt sparande låst i en privat pensionsförsäkring har i dag ingen möjlighet att komma åt dessa pengar innan de börjar betalas ut i form av pension. Att sparandet kanaliseras till företag som redan har god tillgång till kapital gäller också det så kallade investeringssparkontot, där aktieinvesteringar är begränsade till noterade bolag. Friare placeringsregler för investeringssparkontot och det privata pensionssparandet, och kanske också i PPM-systemet, skulle kunna öka tillgången till kapital för investeringar i mindre och nystartade företag.

4. Bättre villkor för personaloptioner

De ökade finansieringsproblemen riskerar att minska innovationsförmågan hos i första hand nystartade och unga högteknologiska företag. Ett sätt att minska finansieringsbehovet vore att förbättra möjligheterna att erbjuda personaloptioner på fördelaktiga skattemässiga villkor. Eftersom många innovativa företag misslyckas kan det innebära en betydande risk att lämna en anställning i ett etablerat, ofta större, företag. För att attrahera arbetskraft av detta slag kan företag därför behöva locka med en betydligt högre lön än personen redan har, vilket ökar finansieringsbehovet. Eftersom såväl tillgången på eget kapital som möjligheterna att låna till denna typ av verksamhet är begränsade, åtminstone för mindre

och nystartade företag, hindrar finansieringsproblem ofta dessa företag att utvecklas. Bättre villkor för personaloptioner skulle med andra ord minska finansieringsproblemen genom att företaget inte längre behöver erbjuda en lika hög lön.

Med dessa reformer skulle Sverige kunna få ut mer av vårt i övrigt goda företagsklimat. Det skulle i sin tur öka möjligheterna att Sverige kan bryta med en lång period av svag jobbtillväxt i det privata näringslivet.

Ny finansieringsmodell för infrastrukturen

Reformförslag 7 av **Jonas Frycklund, Björn Lindgren och Mårten Bergman**

Ett modernt samhälle behöver en väl utbyggd och väl fungerande infrastruktur för att vardagen ska fungera. Det är även en grundförutsättning för näringslivets konkurrensförmåga, för fortsatt tillväxt och för ökat välbefindande.

Många decenniers försummelse av framför allt drift, underhåll, reinvesteringar och till viss del utbyggnad har skapat ett kapacitetssvagt och störningskänsligt infrastrukturens system. Inom transportinfrastrukturen visar sig bristerna tydligast i järnvägen, vilket varken är bra för privatresenärer, arbetspendlare, det konkurrensutsatta näringslivet eller den järnvägsberoende industrin.

Sverige har under lång tid underinvesterat i infrastruktur. Det har medfört att det byggts upp en infrastrukturens skuld på 300 miljarder kronor, enligt en analys som konsultbolaget WSP Analys & Strategi utfört på Svenskt Näringslivs uppdrag. Vid en oförändrad investeringsnivå kommer skulden att fortsätta växa för att år 2025 uppgå till 700 miljarder kronor. Trots detta verkar amorteringsviljan av infrastrukturens skulden vara generellt låg vid en översyn av ett antal investeringsplaner. Infrastrukturens skuldens storlek är redan i dag skadlig för samhällsekonomin. Om skulden tillåts öka ännu mer riskerar detta ytterligare erodera basen för långsiktig ekonomisk tillväxt.

För att ta sig ur infrastrukturens skulden kommer det att krävas en bred palett av åtgärder som handlar om att hålla uppe investeringsvolymen på en tillräcklig nivå, finna hållbara kompletterande finansieringssätt av infrastruktur och samtidigt se till att de tillgängliga resurserna nyttjas effektivare.

Infrastrukturprojekt påverkar samhällsutvecklingen både på kort och på lång sikt. Det är dock svårt att med hög träffsäkerhet prognostisera

de samhällsekonomiska effekterna på medellång- och lång sikt när en infrastruktursatsning ska göras. Detta ger ett relativt stort utrymme för godtycklighet och politisk populism.

Det finns därför starka skäl att öka transparensen och granskningen av beslutsprocessen kring framtagandet av investeringsramen för utveckling av transportsystemet samt de underlag, som ligger till grund för besluten. Effektivare urvalsprocesser är ett skäl och att bedöma den övergripande investeringsnivån och fördelningen mellan olika infrastrukturslag är ett annat.

För att säkerställa kompletterande resurser till infrastrukturinvesteringar, höja effektiviteten i allokeringen av resurserna, stärka förutsättningarna för en dynamisk utveckling vid infrastrukturprojekt samt säkerställa en kontinuerlig, oberoende och sammanhängande utvärdering av svensk infrastruktur föreslås nedan ett nytt infrastrukturpolitiskt ramverk¹.

Svenskt Näringsliv föreslår

1. Holdingbolag för infrastrukturinvesteringar

Det finns tydliga skillnader i hur de statliga tillgångarna förvaltas, vilket innebär att avkastningen riskerar att bli sämre än den skulle ha kunnat bli. Ett sätt att komma till rätta med detta problem vore att utvidga rollen för det planerade statliga holdingbolag, som avses förvalta finansiella innehav. Bolaget skulle också ges mandat att även äga infrastrukturbolag.

Samhällsekonomiskt lönsamma infrastrukturprojekt, som inte rymms i den ordinarie statsbudgeten kan organiseras som infrastrukturbolag. Om holdingbolaget finner ett projekt lönsamt kan man besluta att ge statlig finansiering till nybyggnationen. Infrastrukturbolaget sluter i sin tur ett funktionsavtal med staten. En väg eller järnväg byggs enligt de

¹ Notera att infrastrukturskulden är beräknad på de totala (offentliga och privata) bygg- och anläggningsinvesteringarna för transportinfrastruktur och infrastruktur för energiöverföring, vatten och avlopp. De förslag till ett nytt infrastrukturpolitiskt ramverk, som presenteras i denna text behandlar däremot enbart transportinfrastruktur och specifikt väg och järnväg.

krav och specifikationer som staten anger. Så länge leveransen uppfyller kraven betalar sedan staten årlig ersättning till infrastrukturbolaget.

Ett statligt holdingbolag, som kan investera i infrastruktur skulle innebära att infrastrukturtillgångar synliggörs som finansiella tillgångar och att genomlysningen av statens förmögenhetsmassa blir mer transparent. Det skulle dessutom innebära att endast de reala årliga kostnaderna räknas som kostnader för lönsamma infrastruktursatsningar och att den samhällsekonomiska bedömningen av nya projekt skärps då beslutsfattarna tvingas kontraktsätta sådant som tidigare ”bara” var underlagsmaterial till politiska investeringsbeslut.

2. Försäkringsbolag som finansiärer av infrastruktur

Infrastrukturprojekt karaktäriseras av att ha stora initiala kostnader. Intäkterna från investeringen kommer först när projektet är färdigbyggt och då är de löpande underhållskostnaderna normalt relativt låga. Infrastruktur är också en långsiktig investering, exempelvis en väg har egentligen ingen tidsbegränsning så länge underhåll och reinvesteringar sköts.

Denna karaktär på tillgångarna passar på flera punkter in på försäkringsbolag som har behov av säkra placeringar som ska matcha det framtida försäkringsåtagandet. Vid årsskiftet 2011/2012 uppgick de svenska livbolagens placeringstillgångar till 2 374 miljarder kronor. Om enbart 5 procent av dessa placeringstillgångar avsätts till infrastrukturprojekt innebär det således närmare 120 miljarder kronor.

Fördelarna med att få in försäkringsbolagen som investerare är bland annat att de kan tillföra nytt kapital till infrastrukturinvesteringar. Försäkringsbolagen har dessutom starka incitament att hålla nere såväl produktionskostnaden som kostnaden under hela intäktsperioden. Detta medför att kompromisser på den initiala investeringen motverkas av att det ger högre underhållskostnader. Försäkringsbolagen bidrar även till att få en effektivare prioritering mellan olika infrastrukturprojekt.

3. Tillsätt ett infrastrukturråd

Ett infrastrukturråd, med det Finanspolitiska rådet som förlaga, bör tillsättas för att få till en kontinuerlig, oberoende och sammanhängande

utvärdering av svensk infrastrukturpolitik. Några av infrastrukturrådets huvuduppgifter skulle vara att kontinuerligt följa upp hur den svenska infrastrukturpolitiken följer de uppsatta transportpolitiska målen och att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgare och näringsliv i hela landet. Rådet bör även granska berörda instanser som utvecklar och förbättrar de samhällsekonomiska kalkylmodellerna. Det bör dessutom kontinuerligt granska avslutade och pågående infrastrukturprojekt i syfte att säkerställa att det finns tillförlitlig och transparent redovisning av projektens samhällsnytta och kostnadsutveckling.

Reformer för ökad produktivitet och välfärd

Reformförslag 17 av **Jimmy Boumediene och Göran Grahn**

Produktivitetsutvecklingen i den svenska ekonomin har mattats av de senaste åren. Det är oroande då produktivitetstillväxten är en avgörande faktor för svensk exports konkurrenskraft och i förlängningen för landets välfärd.

Produktivitet mäter hur effektiv produktionsprocessen i ekonomin är. Det vanligaste måttet på produktivitet är arbetsproduktiviteten, det vill säga hur mycket en person kan producera per arbetad timme. Kortsiktigt kan produktiviteten påverkas kraftigt av konjunkturen. På längre sikt är det dock andra faktorer som styr utvecklingen.

Svensk ekonomi har under de senaste 20 åren haft en stark produktivtetsutveckling jämfört med liknande länders. De avregleringar som genomfördes i Sverige under mitten av 1990-talet är sannolikt en viktig anledning till detta.

Beaktar man i stället produktivtetsutvecklingen i svensk ekonomi sedan 2007 ser det något sämre ut. Det beror främst på att efterfrågan på svensk export försvagats till följd av finanskrisen och eurokrisen. Men svensk produktivitet har även utvecklats svagt jämfört med vissa andra länder som också har drabbats av dessa kriser.

På sikt är investeringar den viktigaste faktorn för arbetsproduktivtetsutveckling. Både investeringar i materiellt kapital, som maskiner och byggnader, och i immateriellt kapital, som forskning och utveckling, bidrar till att höja produktivitetstillväxten.

Svenskt Näringslivs företagarpanel har undersökt vilka faktorer som företagen upplever som de största hindren för investeringar. Svårighet att få tillgång till finansiering angavs som det största hindret för att genomföra investeringsidéer. Brist på kompetent arbetskraft och komplicerade

regelverk och lagar angavs som andra hinder. För att förbättra förutsättningarna för företag att investera, växa och öka sin produktivitet föreslår Svenskt Näringsliv därför reformer som reducerar hindren inom dessa tre ämnesområden.

Svenskt Näringsliv föreslår

Tillgång till finansiering

1. Utveckla marknadsplatsen för företagsobligationer

Marknaden för företagsobligationer har vuxit fram som ett alternativt sätt för stora, etablerade företag att låna pengar på i stället för från banker. Om denna marknad utvecklas och blir mer transparent kan fler företag få tillgång till kapital den vägen. Även i en mer välfungerande marknad kommer det att krävas en viss storlek på företag för att kunna ge ut obligationer, men mindre företag kan indirekt gynnas när bankkapital frigörs.

2. Kapitalskatter som stimulerar sparande och investeringar

Den svenska kapitalbeskattningen behöver reformeras. Dagens höga skattesats på normalt 30 procent skulle ungefär behöva halveras för att bli internationellt konkurrenskraftig.

I Sverige beskattas passiva investeringar ofta väsentligt lägre än aktiva. Det relativt nyligen introducerade investeringssparkontot (ISK) som förenklar sparandet i aktier och värdepapper har en effektiv skattesats, som kan beräknas till under 10 procent vid rimliga antaganden. ISK är emellertid bara tillgängligt för privatpersoner med passiva placeringar i noterade tillgångar. Den som investerar i onoterade tillgångar, exempelvis går in med kapital i en onoterad, kanske nystartad, verksamhet eller startar eget företag, har alltså inte denna möjlighet. De så kallade 3:12-reglerna, som styr hur delägare i fåmansföretag ska beskattas, kan resultera i en skattesats som lägst blir 20 procent. Men denna typ av aktiva riskfyllda placeringar kan även träffas av upp till 57 procents skatt. Kapitalskatterna behöver därför sänkas generellt.

Arbetskraftens kompetens

1. Reformera styrsystemen för den högre utbildningen

Styrsystemen för den högre utbildningen bör reformeras så att utvärderingen av den högre utbildningen, samt en del av anslagen, tar hänsyn till hur väl studenter lyckas etablera sig på arbetsmarknaden efter avslutade studier.

2. Inför en examenspremie för att skapa incitament för studenter att slutföra sin examen inom avsatt tid

En examenspremie kan antingen innebära en kontant utbetalning vid examen eller att en avskrivning av studieskulden görs. Oavsett utformning är det viktigt att drivkrafterna till examen stärks.

3. Konkurrensutsättning och specialisering av Arbetsförmedlingen

Förmedlingen av arbeten fungerar inte tillfredsställande i dag. Många rekryteringsförsök misslyckas. Genom att tillåta privata alternativ till Arbetsförmedlingen som kan specialisera sig inom vissa områden, kan högre effektivitet uppnås i förmedlingen av arbeten.

Regelverk och lagar

1. Företagen ska bara behöva lämna uppgifter en gång till ett ställe

Regeringens uppgiftslämnarutredning (SOU 2013:80) har föreslagit att det ska ställas större krav på samordning mellan myndigheterna i syfte att öka återanvändningen av redan befintliga uppgifter.

2. Implementera EU:s nya MKB-direktiv utan gold-plating

Betydligt fler miljökonsekvensbeskrivningar (MKB) krävs i Sverige jämfört med övriga länder inom EU utan miljönytta. Det resulterar i förlängd processtid (handläggningstid med mera) och stora kostnader för företagen. EU:s nya MKB-direktiv bör därför implementeras utan gold-plating, det vill säga att regeringen väljer att införa strängare krav än vad EU-lagstiftningen kräver.

3. Förenkla bygglovsprocessen

Handläggningstider för bygglov varierar beroende på kommun och tar i vissa kommuner för lång tid. Det är redan i dag möjligt för vissa kommuner att fatta beslut om bygglov som följer detaljplan inom tre veckor från det att ansökan är komplett, varför denna tidsperiod bör gälla som huvudregel för samtliga kommuner och innefattas i en servicegaranti. Kommunerna bör även mäta och kategorisera olika ärendetyper med avseende på handläggningstider och sätta mål därefter.

4. Modernisera arbetsrätten

Den svenska arbetsrättslagstiftningen utarbetades för 40 år sedan då arbetsmarknaden såg annorlunda ut. I dag utsätts företagen för en betydligt större global konkurrens med större behov av att anpassa arbetskraften efter rådande efterfrågan. Arbetsrättslagstiftningen i Sverige bör reformeras inom en rad områden, till exempel genom att låta kompetens väga tyngre än anställningstid i samband med uppsägningar på grund av arbetsbrist. Vidare bör en proportionalitetsregel införas i de så kallade konfliktreglerna, så att konfliktens omfattning och syfte ska stå i proportion till dess konsekvenser och effekter.

Motverka "Gold-plating"

Reformförslag 8 av **Sophia Bengtsson**

Den svenska regeringen bör säkerställa att svensk implementering av EU-lagstiftning inte missgynnar svenska företags konkurrenskraft och inte heller bidrar till ytterligare särreglering på den europeiska inre marknaden.

Den europeiska inre marknaden är en av de viktigaste delarna i EU-samarbetet. Dess syfte är att stimulera konkurrens och resurseffektivitet såväl som att skapa ekonomisk integration i Europa, genom att främja de så kallade fyra friheterna; fri rörelse för varor, tjänster, människor och kapital mellan Europeiska unionens medlemsstater.

För att den europeiska inre marknaden ska fungera som det är tänkt, måste alla medlemsstaters marknader följa samma regler. Handelshinder och försämrad rörlighet på marknaden kan uppstå då länder väljer att implementera EU-regler på ett sätt som skiljer sig markant från implementeringen i övriga medlemsstater. Den svenska regeringen har konstaterat att mer än hälften av regelbördan för svenska företag är en följd av EU-rätten. Det är därför särskilt viktigt att genomförandet av denna lagstiftning inte leder till mer kostnader och regelkrångel än nödvändigt.

Att hitta lösningar på de här problemen är viktigt för näringslivet, men även för svenska regeringen som både strävar efter en bättre regelgivning och att öka konkurrenskraften för såväl svenska företag som för Europa i stort.

Regeringen har konstaterat att över hälften av de svenska företagens administrativa bördor är en direkt effekt av EU-lagstiftning. Dessutom beräknar EU-kommissionen att cirka 32 procent av de europeiska företagens administrativa kostnader för att följa EU-lagstiftning är en direkt konsekvens av ineffektiv implementering, snarare än av bestämmelserna i de faktiska lagarna.

Då ett EU-direktiv antagits av de europeiska institutionerna, hamnar det på medlemsländernas regeringars bord för att sedermera införas i nationell lag. ”*Gold-plating*” är en term som ofta används för att beskriva hur en regering väljer att gå längre än EU-lagstiftningen kräver då man implementerar den i sin nationella lag. Detta är problematiskt för företag som måste hantera stora mängder särregleringar, särskilt om de har verksamhet i flera europeiska länder, trots att EU:s inre marknad ska garantera enhetliga regler inom EU.

Dessutom snedvrids konkurrensen om liknande företag i andra länder inte behöver följa de hårdare reglerna. Den enhetliga spelplan som inre marknaden är tänkt att skapa fragmenteras på så vis genom att länder väljer olika sätt att implementera.

Hur kan vi få till stånd en riktig inre marknad när det varken finns tydliga riktlinjer eller samförstånd av hur långt medlemsstater kan och bör gå i sin implementering av EU-lagstiftning?

Det är upp till varje EU-land att se till att implementeringen av EU-direktiv inte hämmar tillväxt och konkurrens. Svenskt Näringsliv förordar därför den svenska regeringen att fatta följande beslut.

Svenskt Näringsliv föreslår

1. Neutralisera implementeringen

Regeringen bör gå i Storbritanniens och Tysklands fotspår och anta principen att EU-lagstiftning alltid bör införas på ett sätt som inte skadar svenska företags konkurrenskraft.

2. Inför en enhetlig definition av gold-plating

I dagsläget finns ingen gemensam definition av gold-plating bland företagsrepresentanter, politiker och regeringstjänstemän varken i Sverige eller på Europeisk nivå. En tydlig definition som är användbar i diskussioner vid implementering av EU-lagstiftning skulle göra det lättare att identifiera och hantera denna typ av överimplementering.

Definitionen bör inkludera de åtgärder som redan identifierats av näringslivet, det vill säga: att lägga till regelkrav utöver det som krävs i direktivet. Att låta bli att utnyttja undantag eller inte utnyttja dem till fullo. Att behålla svenska nationella regelkrav, som är mer omfattande än i direktivet. Att använda genomförandet av ett direktiv för att införa regelkrav som egentligen faller utanför direktivets räckvidd. Att genomföra direktivet tidigare än det datum som anges och att använda strängare sanktioner än vad som är nödvändigt för ett korrekt genomförande.

3. Slå fast miniminivån för implementering

Miniminivån för implementering av EU-lagstiftning bör fastställas för varje individuellt fall och om det finns anledning att överstiga denna nivå, bör detta tydligt beskrivas, analyseras och rapporteras i en offentlig konsekvensanalys.

Nationella konsekvensanalyser utförs av regeringskansliet, men alltför ofta i slutskedet av lagstiftningsprocessen i EU. Det finns därför sällan någon chans att påverka själva processen, även om det skulle framgå att svenska företag skulle missgynnas av ett lagförslag. Det vore bättre om den nationella konsekvensanalysen startar redan då lagförslaget kommer från EU-kommissionen, för att öka möjligheterna att påverka riktningen på förslaget redan innan det beslutas i EU-institutionerna.

Den svenska regeringen bör vara tydlig och transparent när man beslutar att överimplementera, genom att sakligt redogöra för anledningen och konsekvenserna. Detta skulle också leda till mer klarhet och transparens vad gäller svenska regler för utländska företag som har verksamhet i flera länder, däribland Sverige.

4. Driv på inom EU

I detta sammanhang finns det anledning för Sverige att driva på och ta täten. Såväl svenska företag som Sverige skulle gynnas av en gemensam europeisk syn på gold-plating och dess påverkan på tillväxt och konkurrenskraft.

Den svenska regeringen bör därför också jobba för att sprida den svenska definitionen av gold-plating i EU-sammanhang, då man diskuterar implementering av EU-lagstiftning.

Effektivare sanering av förorenade områden

Reformförslag 15 av **Nicklas Skår**

Miljöbalkens regler om hur förorenade områden ska kunna saneras har kommit att tillämpas på ett sätt som inte garanterar en så effektiv hantering som möjligt. Principen om att förorenaren ska betala har inte heller upprätthållits. Reglerna riskerar därmed att leda till kapitalförstöring och samhällsekonomiska förluster.

Miljöbalkens regler har länge kritiserats. Vissa kritiker har anfört att kraven inte är tillräckligt långtgående medan andra har anfört att de inte ger verksamhetsutövarna någon rättstrygghet. Kritiken har dock haft det gemensamt att reglerna är otydliga och arbetet med saneringar därför är ineffektivt.

I Sverige beräknar man att det finns i storleksordningen 78 000 förorenade områden som anses vara i behov av sanering. Den sammanlagda kostnaden är svår att beräkna men man kan åtminstone uppskatta den till 40–80 miljarder kronor.

En självklar utgångspunkt är att områdena ska omhändertas så att miljön kan lämnas i gott skick för kommande generationer. Lika självklar är principen att förorenaren ska betala. Men merparten av de områden som identifierats har emellertid förorenats av tidigare generationer, då det inte fanns krav på att avhjälpa de föroreningsskador som en verksamhet orsakade. En viktig fråga är därför hur ansvaret ska fördelas i dag när de som förorsakat skadorna kanske inte ens finns längre?

När ansvaret blir otydligt och utsträcks längre än vad som förväntas eller ens rimligen kan förutses blir följden långa domstolsprocesser där saneringarna av områden som kan åtgärdas på något år kan fördröjas upp mot ett decennium. Om vi ska nå målsättningen att kunna lämna miljön i ett bra skick för framtida generationer behöver arbetet med saneringar reformeras. Svenskt Näringsliv föreslår följande åtgärder.

Svenskt Näringsliv föreslår

1. Slå fast ambitionsnivån

Samhället behöver kunna ange vilka områden som är viktigast att åtgärda först och hur man bör förhålla sig till de risker som finns inom respektive område. De mest förorenade områden där spridnings- och exponeringsriskerna är som störst bör rimligen åtgärdas först.

2. Reformera ansvarsbestämmelserna

En förenkling av miljöbalkens bestämmelser skulle kunna öka effektiviteten samtidigt som rättssäkerheten och förutsebarheten för enskilda verksamhetsutövare ökar. Det är till exempel viktigt för de flesta verksamhetsutövare att kunna få besked om huruvida planerade eller redan vidtagna åtgärder är tillräckliga eller om ytterligare krav kommer att ställas. Det är också viktigt att reglerna om vem som kan bli ansvarig är så tydliga som möjligt.

3. Utred samhällsekonomisk effektivitet och prioriteringsgrunder

Sammantaget förutsätter en ökad effektivitet en utredning om hur sanering kan ske mer samhällsekonomiskt effektivt där prioriteringsgrunderna för åtgärder anges tydligare och med bättre förankring i en övergripande samhällsekonomisk bedömning.

I utredningen bör de saneringsåtgärder, som hittills har utförts utvärderas ur ett samhällsekonomiskt perspektiv och en bedömning av behovet av ändrade prioriteringar och en eventuell författningsreglering för det framtida arbetet bör utföras.

4. Nya regler för en effektivare och mer rättssäker tillämpning

Tydliga miljörättsliga regler skulle kunna bidra till att minska antalet tvister om ansvaret. Därmed skulle utredningstiderna och den totala genomförandetiden avsevärt kunna förkortas. Det bör understrykas att tvister om ansvaret för sanering inte är förbehållet privata aktörer. I dag förekommer tvister om ansvaret där olika statliga aktörer som är verksamhetsutövare strider såväl med varandra som med staten.

Den senare som tillhandahållare av medel för det fall ingen verksamhetsutövare kan hållas ansvarig.

5. En avgränsning av ansvaret för ökad effektivitet

Det är tydligt att det i miljöbalken behöver tydliggöras om det är verksamheten eller verksamhetsutövaren som ska bära ansvaret för en sanering.

Att myndigheterna inte behöver utreda vilken förorenare som är ansvarig för vilken skada innan ansvar utkrävs är en princip som leder till orimliga resultat. När en verksamhetsutövare tvingats ta ansvar för andras skulder måste denne också utreda och fastställa ersättningsansvaret samt löpa risken att övriga ansvariga inte kan ersätta sin del. Det ter sig inte rimligt att staten kan övervältra hela den finansiella risken av en sanering på en enda verksamhetsutövare oavsett vilket ansvar denne haft för den totala föroreningen på platsen. Det solidariska ansvaret bör därför utmönstras.

Ansvaret behöver även avgränsas tydligare i tiden. Den ordning som lagstiftaren ursprungligen tänkte sig var att ansvar för föroreningar som inträffat före 1969 inte ska kunna utkrävas. Detta är en rimlig ordning som bör återupprättas.

6. En tillämpning av bolagsrättsliga regler även vid miljöansvar

De regler i aktiebolagsrätten som tillkommit för att avgränsa aktieägarnas ansvar och andra bolagsrättsliga principer, som normalt respekteras i alla andra rättsliga sammanhang, har satts ur spel. Exempelvis har en form av ansvarsgenombrott, det vill säga att ägaren till ett aktiebolag mot vanliga principer blir ansvarig för bolagets skulder, införts genom praxis. Detta trots att en sådan ansvarsform avvisats av principiella skäl i ett flertal lagstiftningsärenden.

Den urholkning av det aktiebolagsrättsliga skyddet som skett behöver återställas så att ansvarsgenombrott inte tillåts. Likaså behöver andra bolagsrättsliga principer upprätthållas inom miljörätten för att skapa förutsebarhet för verksamhetsutövarna. Med hänsyn till domstolarnas tolkning bör detta framgå uttryckligen av lagtexten.

7. Ett bindande avtal för att effektivisera saneringen

En möjlighet att lösa såväl tvister som att effektivisera hanteringen skulle vara att dela kostnaderna i de fall där det finns ett gemensamt intresse mellan samhälle och verksamhetsutövare. Ytterligare fördelar med en sådan avtalslösning är att verksamhetsutövaren kan garanteras att ansvaret slutligen regleras och att industrimark som annars undviks, åtminstone till dess att staten tagit kostnaden för saneringen, kan komma att användas med förbättrad markanvändning som följd. Avtal har i vissa fall prövats. Dessa överenskommelser har i praktiken visat sig vara ett effektivt sätt att bland annat undvika komplexa bedömningar i ansvarsfrågor. Den här typen av överenskommelser är dock sällsynta, eftersom man från myndighetshåll menat att förutsättningar för att ingå avtal mellan staten och en verksamhetsutövare är begränsade.

För att den här typen av avtal ska kunna utnyttjas och utgöra ett effektivt redskap krävs några viktiga lagstiftningsåtgärder. Det måste uttryckligen göras möjligt för myndigheterna att ingå bindande avtal om hur en viss sanering ska utföras. Det är också viktigt att syftet med ett avtal – att fördela risker mellan avtalsparterna – verkligen kommer till uttryck.

Skattereformer för ökad tillväxt

Intervju

Krister Andersson
Chef,
Skatteavdelningen



Omfattningen och utformningen av vårt skattesystem påverkar företagande, tillväxt, löner och i förlängningen även omfattningen av vårt välfärdssystem. De senaste årens skattereformer har fått positiva effekter och lett till ökade skatteintäkter.

Hur kan utformningen av skatter påverka tillväxten?

– Det är viktigt att få bort de skatter som är skadliga för tillväxten. En del har redan gjorts. De borttagna gåvo-, arvs-, och förmögenhets-skatterna har exempelvis fått positiva effekter. Sedan 2000 har skattekvoten minskat från 51 till 44 procent av BNP samtidigt som skatteintäkterna ökat med 260 miljarder kronor, rensat för inflation.

Vilka grundläggande förutsättningar behövs för att få skattesystemet att fungera optimalt?

– Utformningen av skatterna ska inte motverka, utan helst främja, arbete, investering och sparande. Dessutom behöver skatterna även

utformas så att de gör oss internationellt konkurrenskraftiga. Det bidrar till att fler företag väljer att lägga sin verksamhet i Sverige.

Varför har skattesystemet inte utformats på detta sätt?

– Av historiska skäl. Man har helt enkelt byggt på ett gammalt system som enbart byggde på de inhemska behoven. Nu när omvärlden trängt sig på sker partiella förändringar av skattesystemet och det har varit bra.

Vad bör man från politiskt håll göra, eller avhålla sig från att göra, för att förbättra skattesystemets funktion?

– Man bör ändra eller ta bort de skatter som orsakar de största negativa konsekvenserna för samhällsekonomin. Marginalskatterna och kapitalskatterna behöver sänkas.

Vad får ett illa fungerande skattesystem för konsekvenser för samhället?

– Det hämmar ekonomin och vi får en svagare tillväxt än vad vi annars skulle haft. Konkret får det en mängd konsekvenser som färre företag, mindre riskkapital och sämre välfärd än vad vi skulle kunna ha haft. Det leder också till lägre löner, vilket på sikt även leder till lägre pensioner än vad vi skulle kunna uppnå om skattesystemet hade en bättre utformning.

Har förutsättningarna för ett väl fungerande skattesystem blivit bättre eller sämre över tid?

– De har blivit bättre. Den tilltagande globaliseringen har lett till en insikt och en förståelse om att man även måste konkurrera på skatteområdet så att man har något att beskatta. Det senaste året, i kölvattnet av svag konjunktur och akuta intäktsbehov för många regeringar, har dock förutsättningarna försämrats. Det beror på att G20-länderna inlett ett arbete för att kunna få mer skatteinkomster på kort sikt, utan att ta hänsyn till negativa effekter som nya skattehinder och begränsningar får på längre sikt. I den typen av läge har Sverige som ett litet exportberoende land inte mycket att sätta emot.

Var finns de största utmaningarna på skatteområdet?

– Den största utmaningen är att få tillräckligt med verksamhet i Sverige som går att beskatta. Det gäller att locka företagen att placera sin verksamhet här så att skatteunderlaget kan bli så stort som möjligt.

Utgör dessa utmaningar en flaskhals för fler jobb och i så fall varför?

– De höga marginalskatterna gör att det är mycket dyrt att anställa kvalificerad arbetskraft. Därmed blir det också dyrt att bedriva forskning och utveckling i Sverige, vilket leder till att dessa jobb försvinner utomlands. De höga kapitalskatterna leder till ett ökat utländskt ägande som i sin tur riskerar leda till att huvudkontor, forskning och utveckling och till sist tillverkning flyttar utomlands.

Skattereform för företagsamt ägande

Reformförslag 1 av **Krister Andersson**

Globaliseringen innebär ökad konkurrens för de svenska företagen. Om jobben ska kunna behållas och välståndet ska kunna utvecklas måste det finnas investeringsvilja och företagen måste erbjudas konkurrenskraftiga villkor inte minst inom skatteområdet.

Sverige beskattar sedan lång tid svenskars kapitalinkomster och ägande hårt i jämförelse med villkoren för utländska ägare och institutioner. Givetvis har även andra ägare en välkommen plats i det svenska näringslivet, men svenskt direktägande och aktiva ägare i mindre företag borde inte diskrimineras genom högre beskattning.

Många forskningsstudier har funnit positiva effekter av kapitalsskattesänkningar och negativa effekter för tillväxt och jobb de gånger kapitalskatten höjts.

Enligt en omfattande studie av ägarbeskattningen i EU-, OECD- och BRIC-länderna² är den genomsnittliga kapitalsskatten i omvärlden 17 procent. Det ska jämföras med kapitalsskatten i Sverige, som i regel uppgår till 30 procent. Kartläggningen visar också att omvärlden sedan år 2000 genomfört sänkningar av kapitalsskatten med i genomsnitt mellan 5 och 15 procentenheter. Den svenska situationen är alltså långt från konkurrenskraftig.

Fler som sparar och direktäger ger bättre möjlighet att få ihop startkapital och förverkliga idéer. Det ökar också tillgången på riskkapital och engagerade ägare i befintliga företag. Det svenska näringslivet har

² På uppdrag av Svenskt Näringsliv har Ernst & Young tagit fram rapporten Corporate Dividend and Capital Gains Taxation: A comparison of Sweden to other member nations of the OECD and EU, and BRIC countries.

emellertid successivt kommit att ägas allt mindre direkt av svenska hushåll. Samtidigt har utländska ägarintressen och institutioner, som pensionsfonder, tagit över. Utvecklingen för de svenska hushållen har gått från en dominans med över 70 procents ägande av Stockholmsbörsen på 1950-talet till en ägarandel neremot 10 procent i dag.

Sänkt kapitalskatt skulle stimulera fler svenskar att åter spara och investera. En sådan utveckling innebär positiva effekter för Sverige. Detta bekräftas också av etablerad forskning om så kallad ”home bias” det vill säga att inhemskt ägande är gynnsamt för ett lands ekonomi. Det ökar tillgången på riskkapital och engagerade ägare i befintliga företag. Ökat sparande kan dessutom minska skuldsättningen och därmed öka uthållighet i tider av finansiell turbulens.

En lägre kapitalskatt innebär även minskad ränteavdragsrätt, vilket skulle göra penningpolitiken effektivare. Riksbanken får möjlighet att hålla en lägre styrränta, vilket är gynnsamt för investeringar, företagande och jobb. En annan positiv effekt av en sänkt kapitalskatt skulle vara att den så kallade flyttskatten skulle lindras. Med minskad skattekil vid fastighetsförsäljningar skulle förutsättningarna för en flexiblare arbetsmarknad förbättras.

Mot bakgrund av detta förordar Svenskt Näringsliv följande reform av skattepolitiken.

Svenskt Näringsliv föreslår

En enkel men effektiv åtgärd

Kapitalbeskattningen behöver sänkas generellt. Siktet bör ställas in på en nivå som är internationellt konkurrenskraftig, vilket innebär ungefär en halvering av nuvarande skattesats på 30 procent. För att undvika en stor överraskning för hushållen kan sänkningen ske stegvis, exempelvis med 5 procentenheter om året, men den exakta utformningen kan naturligtvis diskuteras.

I statsbudgettermer motsvarar sänkt kapitalskatt mindre än 1 miljard kronor per procentenhet, statistiskt räknat, och väsentligt mindre när

hänsyn tas till de positiva effekter på jobb, investeringar och tillväxt som en sänkning av skatten får. Lagtekniskt är en generell sänkning av kapitalskattesatsen enkel att genomföra.

Selektiva åtgärder kan vara besvärligare att utforma och kan riskera att orsaka snedvridningar, medföra tillämpningsproblem och ökad administrativ börda. Som ett första steg mot generella sänkningar kan dock även avgränsade åtgärder övervägas. En enkel sådan vore att höja schablonen för anskaffningsvärdet vid kapitalvinstbeskattningen vid försäljning av aktier från dagens 20 till 50 procent. Detta skulle både främja långsiktigt ägande och underlätta skattehanteringen väsentligt. Ett stort antal länder har liknande regler eller system där skattesatsen sänks, i många fall ända till noll, efter viss innehavstid, till exempel ett år.

Lägre marginalsatser – en självklar men bortglömd reform

Reformförslag 5 av **Krister Andersson och Johan Fall**

Sänkta marginalsatser skulle öka incitamenten för arbete och ge sysselsättningseffekter i form av fler arbetade timmar och i förlängningen även högre inkomster. Förutsättningarna för att tränga undan den svarta ekonomin skulle förbättras och fler personer skulle lockas att starta företag och utveckla spännande affärsidéer.

Sverige har världens högsta marginalsatt för kvalificerad arbetskraft, vilket försämrar vår konkurrenskraft och bromsar ekonomin i flera avseenden. Många undersökningar visar dessutom att staten skulle få in mer intäkter om skatten sänktes.

Utöver kommunalskatten på dryga 30 procent utgår statlig inkomstskatt med 20 procent för inkomster över cirka 35 000 kronor per månad. Den så kallade värnskatten (som också är en statlig skatt) tas ut med ytterligare 5 procentenheter på inkomster som överstiger cirka 50 000 kronor per månad. Inkomsttrösklarna där den högre marginalsatten tar vid kallas brytpunkter. Den starkt förenklade profilen 30-50-55 procent utgör basen för den svenska marginalsattetrappan som alltså är progressiv, det vill säga högre inkomster beskattas hårdare på marginalen.

Dagens höga marginalsatt i högre inkomstskikt drabbar i synnerhet kvalificerad arbetskraft, som ofta har kostsam utbildning. Skatten har därmed en karaktär av straffskatt på utbildning och en motverkande drivkraft till kompetensutveckling, ökat ansvarstagande, karriärambitioner med mera.

Vidare beskattas arbete hårdare än den flyktiga skattebasen kapital. Skillnaden innebär en spänning som kan orsaka snedvridningar. Lägre skatt på arbete skulle minska den spänningen och/eller kunna kombineras med välbehövliga kapitalskattesänkningar.

Höga marginalsatser slår också in kilar mellan privat- och samhälls-ekonomiska kostnader. I stället för att arbeta fler timmar och exempelvis anlita en målare för att måla om ett rum lönar det sig för höginkomsttagaren att stanna hemma och göra jobbet själv. Skattekilarna gör köparens totalkostnad mångdubbelt högre än säljares nettovärde. I forskarvärlden talar man om hur valet mellan arbete och fritid påverkas och hur det kan orsaka snedvridningar, motverka specialisering och i förlängningen förhindra tillkomst av jobb och investeringar. Skattekilar blir på det viset ett besvärligt grus i maskineriet för den inhemska ekonomin.

En genomgång av ett antal erkända undersökningar pekar på att dagens svenska marginalsatser har skadliga effekter för ekonomin. Vidare visar en jämförelse av skatteförhållandena internationellt att höga marginalsatser belastar inkomster redan från en relativt låg inkomstnivå i Sverige. Marginalskatt på minst 50 procent drabbar relativt stora delar av heltidsarbetande svenskar i yrken som poliser, präster, piloter, journalister, ingenjörer, lokförare och kvalificerade sjuksköterskor. I länder som USA, Tyskland och Spanien inträder högsta marginalskatt först vid årsinkomster på motsvarande dryga 2 miljoner kronor.

Den tilltagande globaliseringen innebär att konkurrensen mellan länder när det gäller tillgången till kvalificerad arbetskraft hårdnar. De höga marginalskatterna drar ned Sveriges attraktionskraft.

För att lösa detta har det i Sverige införts ett system med så kallad expertskatt. Systemet är en slags särlösning som tillkommit för att motverka inkomstskattens negativa effekter för kompetensförsörjning. Särlosningar kan möjligen mildra vissa symptom, men bara generellt sänkt marginalskatt kan ge den bakomliggande orsaken till problemen en hållbar lösning.

Framöver kan innovation och entreprenörskap väntas öka i betydelse för ekonomins utvecklingskraft. Sådana verksamheter är dock ofta osäkra, särskilt i tidiga skeden. Möjligheter till god avkastning på risktagande blir då allt viktigare. Svenskt Näringsliv föreslår därför följande reform.

Svenskt Näringsliv föreslår

Ingen borde betala mer än 50 procent i skatt

En konkret metod för att lösa upp problemen med höga marginalsatser är att sänka den ”vanliga” statsskatten generellt så att även den högsta marginalsatserna – värnskatten – följer med ned.

I ett första steg skulle en sådan sänkning ske med åtminstone fem procentenheter, det vill säga den allra högsta marginalsatserna skulle då komma ner mot 50 procent och för inkomster i intervallet 35 000–50 000 kronor/månad skulle marginalsatserna hamna ner mot 45 procent.

På längre sikt behöver Sverige emellertid ett ännu plattare skattesystem. Den allmänna inriktningen för reformer i denna anda är att ytterligare sänka marginalsatserna och höja brytpunkterna för när statlig skatt tas ut. Fortsatta sänkningar enligt samma metod som skisseras ovan vore enkelt.

Även arbetsgivaravgiften kan och bör beaktas i den mer långsiktiga diskussionen. Avgiften belastar i dag hela inkomsten. En reform som introducerar tak för arbetsgivaravgiften, rimligen på nivåer som korreponderar mot socialförsäkringarnas regler, skulle effektivt sänka den totala marginalsatserna. Progressiviteten skulle därmed minska och en annan viktig effekt skulle bli att socialförsäkringarna gavs bättre försäkringsmässighet. Inte minst ur ett transparens- och demokrati-perspektiv är detta viktigt att uppnå.

Slopa fastighetsskatten på verkstadsmaskiner

Reformförslag 10 av **Kerstin Nyquist**

Många företag tvingas på grund av en snedvridande regel i det svenska skattesystemet betala fastighetsskatt på tillgångar som i vanlig mening inte är fastighet, utan maskiner och utrustning. Detta bromsar investeringar som annars skulle ge fler arbetstillfällen, bättre arbetsmiljö och mindre utsläpp.

När en industribyggnad har anpassats till maskiner och annan utrustning så att den betraktas som ”skräddarsydd” taxeras den maskinella utrustningen som byggnadstillbehör och inte som industritillbehör. Byggnadstillbehör – till skillnad mot industritillbehör – räknas in i byggnadens taxeringsvärde och ingår därmed i underlaget för fastighetsskatt. Företagen får alltså även betala fastighetsskatt för den maskinella utrustningen. Det är framför allt vissa företag inom den tunga basindustrin, exempelvis pappers- och massaindustrin, järnverk, gruvor och sågverk, som får mycket höga taxeringsvärden på grund av denna snedvridande beskattning. Även om det rör sig om ett begränsat antal industribyggnader kan konsekvenserna för det enskilda företaget bli orimliga och påverka investeringsviljan för tunga och viktiga investeringar för svensk basindustri. En investering på 1 miljard kronor kan exempelvis resultera i en årlig fastighetsskatt på ända upp till 3 miljoner kronor.

Nya miljöinvesteringar motverkas

En betydande del av nyinvesteringarna i processindustrierna är i dag miljöinvesteringar. Det rör sig om rökgasreningar, processvattenrening, återvinning av miljöfarliga biprodukter med mera. Svensk industri gjorde bara under 2011 enligt SCB, miljöskyddsinvesteringar på cirka 4,8 miljarder kronor. För processindustrin är stora delar av dessa investeringar processanläggningar med maskinutrustning. De till produktionen knutna maskinerna är så integrerade med byggnaden att de anses som tillbehör till byggnaden (byggnadstillbehör) och inte som industri-

tillbehör. Därmed räknas de in i byggnadens taxeringsvärde och utgör ett underlag för fastighetsskatten.

I andra sektorer i samhället, har man olika subventioner för att stimulera miljöpositiva investeringar. Stora delar av processindustrin, framför allt våra basindustrier i skogsindustrin och gruvnäringen, drabbas dock genom fastighetsskatten av ökade kostnader på grund av delar av sina miljöinvesteringar.

Investeringar säkrar arbetstillfällen

Förutom att dessa investeringar är viktiga ur miljösynpunkt handlar det också om långsiktiga satsningar på cirka 20 – 50 år i verksamheter som många gånger finns i glesbygdsområden. Investeringarna säkrar således arbetstillfällen under en lång tid framöver. De medför också att den forskning och utveckling som bedrivs på anläggningar av detta slag förläggs till Sverige. Det rör sig sammanfattningsvis om den typ av investeringar som industrialiserade länder i hög grad eftertraktar.

Dagens taxeringsmodell är kostsam och krånglig

Det totala taxeringsvärdet för industrifastigheter är 354 miljarder kronor. I detta värde ingår de produktionskostnadsvärderade industribyggnaderna till ett värde på 41 miljarder kronor, vilket med nuvarande fastighetsskatteuttag på 0,5 procent ger en total fastighetsskatt på 205 miljoner kronor per år. Av dessa beräknas maskinernas andel av de produktionskostnadsvärderade industribyggnaderna uppgå till knappt 183 miljoner kronor.

Dagens metod att slå fast ett taxeringsvärde medför svåra gränsdragningsproblem, exempelvis med avseende på vilket maskineri som ska ingå i taxeringsvärdet (byggnadstillbehör) och vilka som inte ska ingå (industritillbehör). För den skattskyldige är systemet oförutsägbart. Metoden att beräkna värdet på utrustningen saknar dessutom samband med den verkliga värdeutvecklingen på maskinerna ifråga. Att beskattningen fortgår oberoende av lönsamheten över konjunkturcyklerna i industrin gör att den för vissa branscher är en av de komponenter som kan påverka möjligheten att överleva i en konjunktursvacka.

Så som skatten är uppbyggd medför den en stor och kostsam arbetsinsats från både Skatteverket och de skattskyldiga. Statens intäkter för denna fastighetsskatt uppgår till knappt 183 miljoner kronor. Nettovärdet av

denna intäkt, mot bakgrund av de resurser som måste läggas på att hantera den, kan ifrågasättas.

Ett undantagande av maskinell utrustning från fastighetsskatt kan införas med ett litet inkomstbortfall för staten. I gengäld ökar möjligheten till framtida investeringar i glesbygd, arbetstillfällen säkras och miljöförbättringar undgår onödig dubbelbeskattning. Samtidigt uppnås ett mer logiskt och rättssäkert fastighetsskattesystem.

För att öka förutsägbarheten i fastighetssystemet och underlätta för framtida investeringar föreslår Svenskt Näringsliv följande reform.

Svenskt Näringsliv föreslår

Undanta den maskinella utrustningen från beskattning

Det finns ett förslag på en värderingsmodell som kan lösa denna problematik genom att undanta den maskinella utrustningen från beskattning. Förslaget lades fram i Fastighetstaxeringsutredningens betänkande (SOU 2000:10), men ledde inte fram till ett lagförslag.

Modellen innebär att *ett särskild delvärde definieras som värdet på motorer, maskiner, kärl eller därmed jämförliga redskap som direkt ingår i den industriella processen på platsen*. När detta delvärde slagits fast avräknas det från det totala byggnadsvärdet för industribyggnaden. På så sätt kommer maskinerna inte längre att ingå i beskattningsunderlaget och därmed kommer de inte heller att beskattas.

Bättre matchning av arbetskraften

Intervju

Tobias Krantz
Chef Utbildning,
Forskning & Innovation



Den bristande matchningen av arbetskraften leder till en sämre tillväxt hos företagen, färre jobbtillfällen och i förlängningen en sämre välfärd. Det är ett konkret, stort och allvarligt problem som det kommer krävas politiskt mod och handlingskraft att lösa.

Varför är det viktigt med en väl fungerande matchning av arbetskraften?

– Kunskap är avgörande för Sveriges framtida välstånd och välfärd. Företagen måste kunna rekrytera kompetenta medarbetare och samhället måste kunna använda människor och resurser på bästa sätt. I Sverige fungerar inte matchningen av arbetskraften. Det är ett resursslöseri.

Vilka grundläggande förutsättningar behövs för att få matchningen av arbetskraften att fungera optimalt?

– Den politiska debatten har länge fokuserats på att få arbetsförmedlingen att fungera bra. Det är visserligen viktigt, men enbart förmedling

av arbete räcker inte om kompetensen inte finns. Hela utbildnings-systemet från grundskola till högskolan måste ge eleverna och studenterna rätt kompetens. Det finns även andra faktorer som spelar in. Det måste exempelvis finnas tillgång till bostäder och arbetsmarknadspolitik som behöver reformeras för att underlätta rörligheten på arbetsmarknaden.

Varför har dessa reformer ännu inte genomförts?

– I samhällsdebatten håller alla med om att matchningen behöver förbättras. Men under ytan finns många frågor som uppfattas som politiskt kontroversiella som förslaget att konkurrensutsätta arbetsförmedlingen. Det gör att nödvändiga reformer blir svårare att genomföra rent politiskt.

Vad bör man från politiskt håll göra, eller avhålla sig från att göra, för att förbättra matchningen av arbetskraften?

– Det finns flera områden som behöver reformeras. Arbetsförmedlingen bör konkurrensutsättas, resursfördelningen till högskolorna bör förbättras och samverkan mellan högskolan och näringslivet förbättras. Yrkesutbildningen bör både stärkas och vässas och arbetskraften måste kunna flytta dit jobben finns. Det måste finnas tillgång till bostäder.

Vad får den haltande matchningen för konsekvenser för samhället?

– Det är ett konkret, stort och allvarligt problem. Företagen, jobben och i förlängningen välfärden påverkas. I dag misslyckas vart femte rekryteringsförsök. När företagen inte kan rekrytera den personal de behöver kan de heller inte ta alla ordrar och företagens tillväxt uteblir.

Har förutsättningarna för näringslivet att hitta bra arbetskraft blivit bättre eller sämre över tid?

– Matchningen har inte fungerat de senaste decennierna och många svenskar har inte rätt kompetens i förhållande till de behov som finns. Två av fem nyutexaminerade från landets högskolor har exempelvis inte fått ett kvalificerat jobb ett år efter sin examen.

Var finns de största utmaningarna på området?

– Med tanke på hur allvarligt problemet är handlar det om att få politiker att gå från generella analyser till handling och våga vända jobbiga stenar, som att våga prioritera högskolor med bättre samverkan med näringslivet.

Varför utgör dessa utmaningar en flaskhals för fler jobb?

– Den politiska oförmågan till handling leder till att företagen inte lyckas rekrytera rätt kompetens. Man måste få matchningen av arbetskraften att fungera bättre om företagande och jobb ska kunna fungera i framtiden.

Ett nytt finansieringssystem för högskolan – för höjd kvalitet och fler jobb

Reformförslag 4 av **Tobias Krantz och Mikaela Almerud**

Den högre utbildningen i Sverige har allvarliga problem med såväl den akademiska kvaliteten som med förmågan att förbereda studenterna för arbetsmarknaden. Arbetsgivarna har svårt att rekrytera kompetent personal. Samtidigt har drygt en tredjedel av högskolestudenterna inte ett jobb efter examen, som motsvarar deras kvalifikationsnivå.

Ambitionen att öka antalet högre utbildade i Sverige ledde till en stor ökning av antalet studieplatser. I början av 1990-talet omfattade den högre utbildningen strax över 140 000 helårsstudenter. I dag är cirka 320 000 helårsstudenter registrerade på de svenska lärosätena – en ökning med 125 procent. Utbyggnaden av svensk högre utbildning har varit viktig och nödvändig, men den har ofta skett på ett sätt och ibland i en takt som har gjort att kvaliteten inte har kunnat upprätthållas. Vidare är systemet för fördelning av resurser till den högre utbildningen förlegat och har sedan det infördes på 1990-talet vare sig skapat drivkrafter för kvalitet eller för att utbildningar ska leda till jobb. Det har i stället snarare verkat i motsatt riktning, vilket utgör en central orsak till de problem som svensk högre utbildning lider av i dag.

Svenskt Näringsliv menar därför att det krävs en genomgripande reform av systemet för fördelning av resurser till den högre utbildningen. Nedan presenteras en skiss med våra utgångspunkter för ett nytt finansieringssystem. Förslaget som primärt uttrycker en principiell viljeriktning, innebär att resurserna betalas ut i form av – en studentpeng, en examenspeng, en etableringspeng och en kvalitetspeng.

Den exakta fördelningen av resurserna – vilken tyngd de olika delarna av ersättningssystemet ska ha i förhållande till varandra i fråga om den totala ersättningen till lärosätena – måste självklart analyseras och utredas ytterligare. Samma sak gäller för hur de olika delarna av ersättningssystemet ska konstrueras i detalj.

Svenskt Näringsliv föreslår

Ett nytt resursfördelningssystem bör bestå av följande fyra komponenter:

1. Studentpengen ska vara en resursgrundande komponent.

Studentpengen motsvarar den ersättning som lärosätena i dag får för antalet helårsstudenter. En studentpeng markerar vikten av att studenternas studieval ska påverka fördelningen av resurserna, eftersom det är en viktig indikator på utbildningarnas konkurrens och attraktivitet. Studentpengen bör därför även fortsättningsvis vara en resursgrundande komponent.

2. Examenspengen får fler att avsluta sin utbildning.

Införandet av en examenspeng innebär att den nuvarande ersättningen till lärosätena för helårsprestationer avskaffas.

Med nuvarande modell får lärosätena större intäkter ju fler studenter som godkänns på en enstaka kurs – oavsett kursens innehåll eller om den exempelvis ingår i en examen. Det skapar inte drivkrafter att upprätthålla och än mindre höja kvaliteten eller för den delen kraven på studenterna.

Examenspengen innebär att det prestationsbaserade anslaget är högre ju längre fram i utbildningen studenten är. Den sista poängen i en examen ska alltså ge ett större anslag än den första – till skillnad från i dag, då de ger lika mycket. Dessutom bör en extra ersättning kopplas till avläggandet av examen.

En examenspeng ger lärosätena incitament att tydligare verka för ökad genomströmning som att studenterna fullföljer sina studier och tar ut examen. Den skulle också ställa krav på en ökad uppföljning, vilket har en positiv effekt på studenters genomströmning visar studier från bland annat European University Association. Det behövs då genomströmningen i den svenska högre utbildningen är bland den sämsta bland OECD-länderna.

3. Med etableringspengen får fler studenter kvalificerade jobb

Etableringspengen bygger på att utbildningar inom en och samma disciplin jämförs med varandra. Dagens och framtidens arbetsmarknad behöver människor med utbildning över hela det vetenskapliga fältet – från humaniora och samhällsvetenskap till medicin, naturvetenskap och teknik. Utbildningsanordnare bör få kraftigt stärkt stimulans att, inte minst genom samverkan med näringslivet, utforma utbildningarna på ett sådant sätt att studenterna får kvalificerade jobb efter avslutad examen. Med en etableringspeng skulle det finnas ekonomiska vinster för utbildningsansvariga att satsa på samverkan, eftersom det finns ett tydligt samband mellan god arbetslivssamverkan i utbildningen och lyckad etablering för studenterna.

4. Kvalitetspengen premierar god utbildningskvalitet

Kvalitetspengen innebär att det existerande kvalitetssystemet integreras med det ordinarie systemet för resursfördelning. Den utvärderade kvaliteten på utbildningarna ligger till grund för resurstilldelning för den här komponenten. Extra resurser ska tilldelas de utbildningar som bedöms ha mycket hög kvalitet i kvalitetsutvärderingen. Svenskt Näringslivs uppfattning är att kvalitetssystemet även fortsatt ska fokusera på studenternas resultat.

Nya grepp i arbetsmarknadspolitiken

Reformförslag 6 av Li Jansson

För ett socialt sammanhållet Sverige är det avgörande att arbetsmarknadsinträdet fungerar. Det är jobben i privata företag som skapar grunden för all sysselsättning. Jobbtillväxten i privat sektor har emellertid inte varit tillräcklig för att möta befolkningstillväxten för personer i arbetsför ålder, vilket gör att det uppstår ett utanförskap. Här har politiken möjlighet att hjälpa jobbskaparna.

För att skapa en inkluderande arbetsmarknad krävs ett fungerande företagsklimat. I kommuner med gott företagsklimat är också klyftorna mellan inrikes och utomeuropeiskt födda sysselsättning mindre. Företagsklimatet är dock bara en nyckel i kedjan från arbetslöshet till arbete. En träffsäkert utformad utbildnings- och arbetsmarknadspolitik är också viktig för att höja sysselsättningen.

Subventionerade anställningar har tillkommit, eftersom rådande lönenivåer kräver en produktivitetsnivå som inte alla når upp till. Att underlätta för ett bredare jobbskapande i ekonomin där också arbeten med lite lägre ingångslöner växer fram kan underlätta människors möjligheter att erhålla jobb på den ordinarie arbetsmarknaden utan byråkratiska mellanhänder.

Hälften av de inskrivna hos Arbetsförmedlingen är utrikes födda eller har en funktionsnedsättning. Samtidigt står Arbetsförmedlingen endast för 8,5 procent av direktrekryteringarna på arbetsmarknaden, vilket minskar svaga gruppers jobbchanser. Arbetsförmedlingens andel av externrekryterade fasta tjänster har minskat med en femtedel sedan 2006. Siffrorna innebär att myndighetens anställda i snitt ansvarar för 2,7 förmedlade jobb per år, till en kostnad av 197 000 kronor per jobb. Samtidigt lyckas vissa kommuner bättre. I Solna går exempelvis 76 procent av deltagarna i kommunens insatser vidare till arbete.

Ett fungerande utbildningsväsende är också avgörande för sysselsättningen. I en enkät uppgav fyra av tio företag att de tvingats skjuta på en planerad expansion för att de haft svårt att rekrytera nya medarbetare. Bakom dessa rekryteringsproblem ligger brist på personer med relevant yrkeserfarenhet, arbetslivserfarenhet och utbildningsbakgrund.

Utbildningar som leder till arbete kännetecknas av goda kontakter med arbetsgivare med rekryteringsbehov i hela utbildningsprocessen; från idé, till uttagning och under kursens gång. Men även utbildningar där deltagarna också har tim- eller deltidsanställningar har också en högre måluppfyllelse.

Med Kvalificerad Yrkesutbildning, KY, skapades ett utbildningssystem där anordnare och näringsliv samverkade i syfte att utbilda arbetskraft i yrken med stor efterfrågan. En utvärdering visar att drygt åttio procent av deltagarna fick arbete efter utbildningens slut och att åttio procent av dessa arbetade inom ett relevant yrkesområde. KY-utbildningen håller för närvarande på att fasas ut och ersätts i stället med Yrkeshögskolan.

Staten spenderar årligen mer än 30 miljarder kronor på arbetsmarknadspolitiken. För att göra insatserna mer träffsäkra föreslår Svenskt Näringsliv följande reformer.

Svenskt Näringsliv föreslår

1. Konkurrensutsatt Arbetsförmedlingen

Svenskt Näringsliv föreslår att arbetsförmedlingstjänsterna hos Arbetsförmedlingen konkurrensutsätts fullt ut. Forskning visar att det bidrar till höjd sysselsättning, lägre kostnader och större nöjdhet bland arbetsgivare och arbetssökande.

2. Förenkla stödsystemen för svaga grupper

Totalt deltar 184 000 deltagare i någon av de 17 olika former av subventionerade anställningsstöd eller praktik för arbetssökande. Rundgången i systemen är stor och i exempelvis lönebidraget går bara 14 procent vidare till arbete efter avslutad insats. Den enda insatsen med hög vidaregång i arbete är nystartsjobb, där 37 procent får ett jobb på den ordinarie arbetsmarknaden efter avslutad insats.

För att höja sysselsättningen och effektivisera systemet föreslås att antalet stödformer minskas och att regelverket utformas så att både arbetsgivare och arbetsförmedlare kan överblicka det.

3. Stärk yrkesutbildningen

Att göra yrkesutbildningen på gymnasiet mer attraktiv skulle öka antalet studenter som väljer utbildningen direkt i stället för att ta omvägen genom strökurser och oavslutade högskolestudier.

Det stora flödet från högskolestudierna till yrkeshögskolan beror på att många inte hittar rätt inom högskolesystemet. Att tydliggöra yrkeshögskolornas roll skulle förkorta den totala vägen till arbete. Det skulle också minska onödig skulsättning för dem som påbörjar en högskoleutbildning men inte avslutar den.

För att möjliggöra för fler att komma i arbeten som efterfrågas på arbetsmarknaden bör det ske en utbyggnad av yrkeshögskolan. Dessutom bör det tas fram fler platser inom yrkesinriktad vuxenutbildning i kommunerna i samarbete med näringslivet.

Rusta för resultat – trestegsreform för höjd lärarstatus

Reformförslag 9 av **Tobias Krantz, Johan Olsson**

För att svenska företag ska kunna behålla och öka sin konkurrenskraft är det helt avgörande att vi har en skola med hög kvalitet, relevans och effektivitet. I dag klarar alltför många elever inte av skolan på ett tillfredsställande sätt, vilket i längden ställer till problem med matchningen på svensk arbetsmarknad och företagens kompetensförsörjning.

Sverige är ett av de länder inom OECD som satsar mest pengar på utbildning – 6,5 procent av BNP – om man även räknar med högre utbildning. Ändå brottas skolan med en rad problem och sjunkande resultat. Bland de kommuner som når bäst resultat återfinns både kommuner med låga kostnader för skolan och kommuner med höga kostnader. Det finns således inte några tydliga samband mellan de resurser som tillförs skolan och de resultat som uppnås. Med andra ord är det inte mängden resurser, utan hur effektivt de används som är den avgörande frågan om kvaliteten i skolan ska höjas och resultaten förbättras. Aktuell skolforskning pekar också på lärarens helt centrala roll för resultaten i skolan.

För att förbättra skolresultaten och höja lärarnas status föreslår Svenskt Näringsliv tre reformer:

Svenskt Näringsliv föreslår

1. Inför en kvalitetspremie

Vill man främja kvalitetsutvecklingen i skolan, bör det vara en prioriterad uppgift att utforma ersättningssystem som stimulerar och ger incitament för att uppnå bra kvalitet och prioriterade målsättningar. Forskning visar att aktörer på en marknad reagerar på ekonomiska incitament.

Svenskt Näringsliv föreslår därför att det i några län på försök införs statligt finansierade kvalitetspremier för god kvalitet i undervisningen och goda förbättringar av skolresultaten i grundskolan. För att undvika risken för betygsinflation ska kvalitetsutvärderingen baseras på resultaten av externt rättade nationella prov.

Kvalitetspremien bör riktas till skolans huvudmän, det vill säga kommuner och friskolor, eftersom de är ansvariga för skolans styrning och resursfördelning. Dessa huvudmän fördelar därefter i sin tur medlen, för att på bästa sätt främja goda skolresultat. Belöningar av detta slag kan öka värdet på goda insatser inom skolan och höja statusen för dem som strävar efter högre kvalitet och ökade ambitioner i skolundervisningen.

Att uppnå goda skolresultat är en process. Om man endast belönar dem som har goda absoluta resultat missar man dem som genom god undervisningskvalitet och höga ambitioner kraftigt förbättrar sina resultat. Det kan därför diskuteras om kvalitetspremien ska belöna förbättringar eller nivån på resultatet. Premier bör dock inte kunna utgå till huvudmän som tidigare misskött sitt uppdrag och nu sköter det medelmåttligt. Det kan därför vara nödvändigt att införa ett kvalitetskrav, exempelvis att andelen godkända elever på de nationella proven i årskurs 9 överskrider ett visst bestämt värde. En tänkbar modell är att två typer av premier används; en som belönar förbättringar, för att fånga upp dem som har höga ambitioner, även om den uppnådda nivån ännu inte ligger i topp, och en som belönar dem som faktiskt lyckas skapa en hög nivå på skolresultaten.

Förslaget om en kvalitetspremie syftar inte till att ge ett permanent resurstillskott till skolan. Avsikten med premien är att redan tillgängliga

resurser ska användas mer effektivt genom att skolans huvudmän med ekonomiska drivkrafter uppmuntras genomföra åtgärder som förbättrar resultaten.

2. Släpp fram elitutbildningar för lärare

För få studenter väljer att läsa till lärare i dag. Det är viktigt att få upp söktrycket dels för att det behövs fler lärare och dels för att konkurrens om platserna är kvalitetsdrivande. För läraryrkets status är det också väsentligt att lönespridningen bland lärare ökar. Det ska löna sig att vara en duktig lärare.

Vi behöver hitta ytterligare sätt att förbättra lärarutbildningen. Ett viktigt steg är att skapa förutsättningar för fristående elitutbildning för lärare med fokus på spets både vad avser rekrytering, inriktning och krav på studenterna under utbildningens gång.

Nya lärarutbildningar skulle skapa bättre förutsättningar för innovationer och genom kvalitetsdrivande konkurrens skulle lärarutbildningen totalt sett kunna förbättras.

Det finns redan ett par aktörer som har visat intresse att starta fristående lärarhögskolor. Regering och riksdag bör skapa förutsättningar för att dessa planer kan bli verklighet. De bör också se till att den kompletterande pedagogiska utbildningen (KPU) kan ges utan att hela lärarutbildningsprogrammet erbjuds.

Att endast kunna erbjuda den kompletterande pedagogiska utbildningen är emellertid inte bara viktigt för fristående aktörer. Ett tänkbart scenario är att redan etablerade lärosäten, som inte bedriver lärarutbildning, skulle kunna erbjuda spetsutbildning för lärare inom sina respektive utbildningsområden. Karolinska institutet skulle exempelvis kunna bedriva KPU för biologi- och kemilärare och Handelshögskolan för ekonomilärare.

3. Ökad makt åt rektorer och lärare - inför vidgat självstyre för skolorna

Skolan är ett av de områden som är i allra störst behov av innovationer och bättre arbetssätt. Därför måste vi skapa gynnsammare förutsätt-

ningar för skolorna att utvecklas och förbättras. Drivande skolledare och engagerade lärare kan göra stor skillnad i skolan om de får möjlighet till större självbestämmande.

Politiker och myndigheter ska vara tydliga med mål och uppföljning, men rektorer och skolpersonal bör få större frihet att utveckla egna pedagogiska lösningar för att skapa goda förutsättningar för eleverna. Rektorer bör också få ansvar och möjlighet att utforma verksamheten bland annat genom nyrekryteringar eller andra satsningar och prioriteringar.

Stärkt samverkan mellan skola och näringsliv är viktigt för att förbereda eleverna för det kommande arbetslivet. Ökat självstyre för enskilda skolor kan också leda till förbättrade möjligheter för denna typ av samverkan. Skolor skulle exempelvis kunna inrätta styrelser eller rådgivande organ till rektorn med representanter från lokala företag eller andra delar av samhällslivet.

Bättre matchning genom effektivare yrkesutbildning

Reformförslag 16 av **Mia Liljestrand**

En avgörande faktor för svensk tillväxt och konkurrenskraft är att företagens kompetensförsörjning fungerar. I Sverige misslyckas dock vart femte rekryteringsförsök samtidigt som det är snårigt för den som vill yrkesutbilda sig i vuxen ålder. Det har Sverige inte råd med.

I takt med en ökad globalisering och en skarpare internationell konkurrens ser Svenskt Näringsliv ett ökat behov av kvalificerade och specialiserade kompetenser, både på bredden och på djupet, i näringslivet. Men för många arbetsgivare är det en stor utmaning att kunna anställa personer med rätt kompetens. Den bristande matchningen av arbetskraften leder till att företag inte kan göra nödvändiga investeringar, att planerad expansion förhindras och att företag tvingas tacka nej till uppdrag. I Svenskt Näringslivs återkommande rekryteringsenkät framkommer att nära fyra av tio företag tvingas skjuta upp planerad expansion på grund av svårigheter att rekrytera personal med rätt kompetens.

Den enskilt största förklaringen till företagens svårigheter att rekrytera är brist på personer med relevant erfarenhet och utbildning för jobbet. De signaler som Svenskt Näringsliv får via den återkommande rekryteringsenkäten är att efterfrågan på yrkeskompetens är stor. En viktig pusselbit för en förbättrad matchning på arbetsmarknaden är således yrkesutbildningen. Det är därför en oroväckande utveckling att söktrycket till gymnasieskolans yrkesutbildningar har sjunkit de senaste åren. Många unga väljer generella högskoleförberedande gymnasieutbildningar framför ett yrkesprogram, eftersom de vill "hålla alla dörrar öppna" för att senare bestämma sitt val av yrke. I praktiken är det dock betydligt lättare för den som vill gå från yrkesutbildning till en akademisk bana, än för den som önskar gå från ett högskoleförberedande program till en icke-akademisk karriär.

Gymnasial yrkesutbildning för vuxna

Sedan 2009 finns ett riktat statsbidrag för yrkesinriktad gymnasial yrkesutbildning inom ramen för vuxenutbildningen som kommuner kan ansöka om. Yrkesvux, som detta kallas, har möjliggjort för personer som är över 20 år att läsa gymnasiala yrkeskurser inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen.

Svenskt Näringsliv menar att det är av yttersta vikt att möjligheten att yrkesutbilda sig på gymnasial nivå senare i livet även kan garanteras i framtiden, såväl i lågkonjunktur som i högkonjunktur. Genom att göra gymnasieskolans yrkesutbildningar tillgängliga för vuxna kan man i större utsträckning säkerställa att de yrkesutbildningar som är efterfrågade av arbetslivet men som i dag har lågt söktryck bland unga finns kvar.

Förutom att yrkesvux kan få en betydelsefull roll för den lokala kompetensförsörjningen så kan den också fylla en viktig roll för den som behöver komplettera med kurser för att bli behörig till de utbildningar inom yrkeshögskolan som anger särskilda förkunskapskrav. Utan yrkesvux kan dörren till ett icke-akademiskt yrke vara stängd för elever från högskoleförberedande program. Samma sak gäller för unga som ångrar sitt val av yrkesprogram. Utan rätt kompetens riskerar de att hamna i statistiken över arbetslösa. Rätt hanterad är således yrkesvux en samhällsekonomiskt kostnadseffektiv utbildningsform.

Eftergymnasial yrkesutbildning - yrkeshögskolan

Yrkeshögskoleutbildningar, eller yh-utbildningar, är ett samlingsbegrepp på korta eftergymnasiala icke-akademiska yrkesutbildningar med stark arbetslivsanknytning. Yrkeshögskolan har visat sig fungera mycket väl och utgör en viktig roll för företagens kompetensförsörjning. En avgörande framgångsfaktor är att utbildningarna inom yrkeshögskolan sker i nära samarbete med arbetslivet och bygger på efterfrågade kompetenser i näringslivet.

Resultatet talar sitt tydliga språk. Drygt sju av tio studenter hade ett arbete redan innan utbildningen avslutats eller senast inom en månad efter avslutad utbildning. Nio av tio hade ett arbete inom ett halvår. Dessa goda resultat har också bidragit till en kraftig ökning av söktrycket under de senaste fyra åren.

För att möta dagens matchningsproblem och framtida kompetens-utmaningar bedömer Svenskt Näringsliv att antalet utbildningsplatser inom yrkeshögskolan behöver fördubblas de kommande åren. Utbudet borde också i högre grad möta den efterfrågan som finns.

För att företagens kompetensförsörjning ska kunna säkerställas föreslår Svenskt Näringsliv följande reformer.

Svenskt Näringsliv föreslår

Fortsatta satsningar på gymnasial yrkesutbildning för vuxna

1. Stärk yrkesvux status genom att permanenta den inom det reguljära utbildningssystemet, med en egen förordning och lägg ansvar för tillsyn och granskning på staten.
2. Ge yrkesvux en tydligare roll för kompetensförsörjningen genom att samordna den med gymnasieskolans yrkesprogram och ge den samma uppdrag att matcha arbetsmarknaden.
3. Tillgängligheten till yrkesvux bör öka för såväl personer som av eget initiativ vill byta yrkesbana som för arbetssökande inom arbetsförmedlingen och personer i omställningsprogram.
4. Studerande inom yrkesvux bör både kunna utbilda sig till ett yrke och läsa in behörighet till yrkeshögskolan.

Fortsatta satsningar på eftergymnasial yrkesutbildning inom yrkeshögskolan

1. Antalet utbildningsplatser inom yrkeshögskolan behöver bättre matcha efterfrågan på arbetsmarknaden och därför behöver fler platser kunna erbjudas.
2. Underlätta övergången mellan gymnasieskola och yrkeshögskola genom att möjliggöra behörighetsgivande kurser inom såväl yrkesvux som yrkeshögskolan.
3. Möjliggör för mer långsiktighet för vissa yrkeshögskoleutbildningar.
4. Inför ett öppet nationellt ramverk för kvalifikationer, som erkänner lärandet i arbetslivet på ett tydligare sätt. Det skulle dessutom kunna relateras till det europeiska ramverket för kvalifikationer och på så vis underlätta för en ökad rörlighet inom EU

Släpp strypgreppet kring nya bostäder

Reformförslag 3 av **Stefan Fölster, Göran Grahn, Lina Sjöström**

Flera studier visar att sysselsättning och tillväxt påverkas positivt av en fungerande och flexibel bostadsförsörjning. Den svenska bostadsbristen gör dock att arbetsgivare har svårt att rekrytera och arbetslösa har svårt att flytta dit jobben finns. Det behövs omedelbara åtgärder för att öka tillgången på bostäder.

Det låga bostadsbyggandet och den svaga omsättningen på bostadsmarknaden är ett allvarligt hot mot ekonomisk utveckling och välbefinnande i vårt land.

Bostadsinvesteringarna som andel av BNP har legat kring tre procent i Sverige mot ungefär fem procent i de övriga nordiska länderna sedan början av 1990-talet. Det låga bostadsbyggandet bromsar dynamiken på arbetsmarknaden när växande företag i tillväxtregioner inte hittar arbetskraft, som har eller kan få en bostad i närheten. Bostadskrisen är så allvarlig att det framstår som helt orimligt att nöja sig med utredningar som så småningom ska leverera förslag till justeringar i regelverken, i synnerhet med tanke på att den senaste reformen av Plan- och bygglagen blev tandlös. Det behövs omgående åtgärder.

Nedan presenterar Svenskt Näringsliv sju förslag som skulle öka både bostadsbyggandet och omsättningen på bostadsmarknaden. De kan införas nu och vid behov justeras senare.

Svenskt Näringsliv föreslår

1. Lyft översiktsplaneringen

Översiktsplanen ger vägledning och stöd i beslut om användningen av mark- och vattenområden samt hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras.

Det bör både finnas en tydlig och politiskt förankrad aktuell översiktsplan och ett bostadsförsörjningsprogram i varje kommun. Det underlättar den kommunala hanteringen av både detaljplaner och bygglov och minimerar dessutom risken för otydlighet och subjektivitet. Genom att arbeta med uppdateringar, förändringar och tillägg behöver inte hela översiktsplanen göras om varje gång.

En del av översiktsplanen bör klargöra hur kommunen säkerställer att förvaltningar håller tidsplaner i byggärenden och vilka åtgärder som vidtas om tidsplaner inte hålls. De tidsplaner som gäller kommunal handläggning av byggärenden bör även gälla länsstyrelser, som hanterar överklaganden. I översiktsplanen bör klargöras hur kommunen motverkar en vanlig tendens att stänga ute mindre byggaktörer med sina markanvisningar.

2. Detaljplanen kan ofta slopas

För att främja ökat bostadsbyggande och bidra till ökad tillväxt i storstadsregionerna bör lagen ändras så att kommuner får slopa detaljplanen, när områdets karaktär inte väsentligt ändras av bostadsbyggandet. Detta förslag kommer även att öka investeringsbenägenheten hos byggherrar och entreprenörer, då tidsåtgången kommer att förkortas.

3. Inga kommunala särkrav utan transparenta och demokratiska beslut

Vissa kommuner väljer att ställa egna krav, så kallade särkrav, på ett byggnadsverks tekniska egenskaper vid planläggning, genomförande av detaljplaner och andra ärenden enligt plan- och bygglagen. Särkraven medför högre boendekostnader. Det är emellertid inte rimligt att påtvinga kommuninvånarna högre boendekostnader utan ett transparent demokra-

tiskt beslut. Därför ska det genomföras omröstningar i kommunfullmäktige, om den kostnadsökning särkraven medför i varje enskilt byggbeslut.

Om floran av olika särkrav hindrar en rationell produktion, kan det vara befogat att förbjuda särkrav helt och hållet på vissa områden. Det är till exempel möjligt att ersätta kommunala särkrav på energiområdet med Boverkets regler. Enhetliga regler över kommungränserna skulle medföra stabila spelregler som incitament för ett rationellt byggande.

4. Fri hyressättning för nyproduktion av hyresbostäder och ägarlägenheter

En väl planerad övergång till en friare hyressättning är en förutsättning för att bostadsmarknaden ska kunna fungera bättre.

I dag byggs ytterst få hyresbostäder. Skälet som ofta anges är att de ekonomiska kalkylerna sällan går ihop. I dag är visserligen hyressättningen fri under tio år för nyproducerade lägenheter, det är inte tillräckligt länge för att göra bostadsbyggandet lönsamt.

Hyressättningen för nyproduktion av hyresbostäder och ägarlägenheter bör därför kunna sättas helt fritt utan tidsbegränsning. Finland och en rad andra länder har avskaffat hyresregleringen helt. Utvärderingarna av dessa avregleringar har varit positiva. Även Sverige bör utreda hur detta kan göras.

5. Upp till bevis för byggreglerna

Boverkets regelsamling (BBR) är krånglig och det råder osäkerhet kring vad som faktiskt gäller avseende reglerna.

Det måste ställas högre krav på Boverkets regelsamling. Inga byggregler bör anses vara bindande utan en konsekvensanalys där merkostnaden ställs mot den faktiska nyttan. Det bör dessutom utredas hur nya och befintliga regelverk från Boverket kan överklagas. En sådan överklagande möjlighet bör inkludera rätten att få till stånd en oberoende granskning av Boverkets konsekvensanalyser.

6. Sänk flyttskatten

Flyttskatten, det vill säga skatten på reavinsten vid försäljning av bostad, bromsar effektivt omsättningen på bostadsmarknaden. Att sälja en större bostad som en person inte längre behöver har olika skattekonsekvenser. Sammantaget bromsar dessa omsättningen på bostadsrätter, ägarlägenheter och småhus.

Kapitalbeskattningen, som flyttskatten är en del av, behöver sänkas. Målet bör vara en nivå som är internationellt konkurrenskraftig, vilket innebär en halvering av nuvarande skattesats på 30 procent.

7. Lättare att hyra ut i andra hand

Andrahandsuthyrning är i viss omfattning tillåtet i de flesta bostadsrättsföreningar. Motiven för att neka andrahandsuthyrning varierar dock mellan föreningar och kan ibland upplevas godtyckliga. Oklara regler skapar en onödig inlåsnings effekt och begränsar antalet lediga lägenheter i attraktiva regioner.

Det bör vara fritt att hyra ut lägenheter i andra hand. Vi menar att det endast bör vara i undantagsfall, där mycket speciella omständigheter föreligger, som bostadsrättsföreningar ska ha rätt att neka andrahandsuthyrning.

En effektivare offentlig sektor

Intervju

Ann Öberg
chef för samhälls-
ekonomiska avdelningen,
chefekonom



Väl fungerande vård, skola och omsorg är avgörande för att näringslivet ska kunna utvecklas och hävda sig i den internationella konkurrensen. För att den offentliga sektorn ska fungera så bra som möjligt krävs bättre styrning och uppföljning och att fler företag används som utförare av offentligt finansierade tjänster.

Varför är det viktigt med en effektiv offentlig sektor?

– En effektiv offentlig sektor är viktig för det svenska näringslivet av flera skäl. Sjukvård med hög kvalitet behövs för att medarbetarna i företagen ska få god vård. Välutbildad arbetskraft är avgörande för att företagen ska kunna utvecklas och hävda sig i den internationella konkurrensen. Fungerande äldreomsorg och barnomsorg är en förutsättning för att personer i arbetsför ålder ska kunna arbeta. Allt detta måste dessutom ske på ett kostnadseffektivt sätt, så att skatten hålls på en rimlig nivå.

Vilka grundläggande förutsättningar behövs för att få den offentliga sektorn att fungera optimalt?

– Allt som inte är myndighetsutövning eller naturliga monopol bör konkurrensutsättas. Målstyrning och uppföljning måste också fungera, i många fall väsentligt bättre än i dag. Rätt utförd konkurrensutsättning innebär att nya idéer och arbetssätt kan etableras, samtidigt som det finns en drivkraft att bedriva verksamheten kostnadseffektivt. Vinstsyfte behövs för de privata utförarna för att attrahera kapital och för att få drivkraft och resurser att utveckla kvalitén i verksamheten.

Varför har dessa reformer inte redan genomförts?

– En stor del av den offentliga sektorn har av tradition varit anslagsfinansierad och drivits i monopolform, med bristande styrning och uppföljning. Konsekvensen av detta blir att organisationerna gör sina egna prioriteringar med för lite fokus på medborgarna.

Vad bör man från politiskt håll göra, eller avhålla sig från att göra, för att förbättra den offentliga sektorns funktion?

– Politikerna bör avhålla sig från att besluta hur en verksamhet ska utföras. De ska dock vara tydliga med vilka mål som verksamheten ska styras mot och följa upp att detta blir gjort.

Vad får en bristande offentlig sektor för konsekvenser för samhället?

– Det kan få mycket stora konsekvenser. Kvalitetsproblemen i skolan kan till exempel på sikt leda till sämre konkurrenskraft hos företagen. Detsamma gäller en eftersatt infrastruktur. Även ett fungerande rättsväsende är viktigt, så att företagen kan få klara, tydliga och förutsägbara besked vid exempelvis investerings- och etableringsbeslut.

Har förutsättningarna för den offentliga sektorn blivit bättre eller sämre över tid?

– Det finns goda förutsättningar för den offentliga sektorn att fungera väl och de har blivit bättre över tid. Vi har inom välfärden tillgång till fler tekniska innovationer, som kan användas till att förbättra och effektivisera inom vård, skola och omsorg. Inom till exempel vården finns större kunskap och nya mediciner som kan bidra till förbättrade resultat, liksom goda exempel på förbättrade arbetssätt. Den ökade valfriheten

har bidragit till ökat kundfokus. Problemen handlar mycket om bristande styrning och uppföljning och att inte företagen används mer som utförare av offentligt finansierade tjänster.

Var finns de största utmaningarna för den offentliga sektorn?

De största utmaningarna ligger i medborgarnas önskemål om högre standard i välfärdstjänsterna, tillsammans med den demografiska utvecklingen med en allt högre andel äldre i befolkningen. Lösningen ligger inte i ett ännu högre skattetryck utan här krävs åtgärder som förbättrad effektivitet i offentlig sektor, möjligheter till en större andel egenfinansiering av flera av välfärdstjänsterna och fler som arbetar så att vi blir fler skattebetalare.

Utgör dessa utmaningar en flaskhals för fler jobb och i så fall varför?

Ett för högt skattetryck leder i förlängningen till en svagare ekonomisk tillväxt och färre arbetstillfällen. Om vi klarar den offentliga sektorns utmaningar behöver dock inte dessa negativa effekter inträffa. Framtida eventuell arbetskraftsbrist kan till exempel motverkas genom specialiserad arbetskraftsinvandring, en tidigare inträdesålder på arbetsmarknaden och att fler äldre arbetar.

Offentliga stödpengar till näringslivet – ett bidrag till tillväxt eller ett svart hål?

Reformförslag 2 av **Emil Görnerup och Göran Norén**

Ett generellt förbättrat marknadsklimat för företagen och god tillgång på privat riskkapital utgör den viktigaste grunden för ökat företagande och tillväxt, vilket leder till fler jobb. Trots att det finns ett tydligt vetenskapligt stöd för denna tes väljer många länder i stället att spendera stora summor på olika typer av riktade bidrag och subventioner till företag.

På uppdrag av Svenskt Näringsliv har Faugert & Co genomfört en sammanställning över hur mycket det statliga stödet i Sverige kostar årligen. År 2009 delade den svenska staten ut subventioner och bidrag för minst 28 miljarder kronor. Av dem är cirka 16 miljarder kronor EU-relaterade. Vi har schablonmässigt utgått från att hälften av dessa pengar härrör från EU och andra halvan från matchande svenska offentliga medel. Det bör också noteras att en del poster i sammanställningen rör arbetsmarknadspolitiska åtgärder (cirka 2,6 miljarder kronor). Det kan diskuteras om detta ska rubriceras som företagsstöd eller inte. Slutligen bör noteras att statliga riskkapitalsatsningar i princip inte ingår i underlaget. Totalt förvaltar dessa aktörer (Innovationsbron, Inlandsinnovation med flera) cirka 17 miljarder kronor.

Statens riktade subventioner och bidrag utgör sammantaget en av de större utgiftsposterna i statsbudgeten. Statens satsningar på forskning och utveckling var samma år bara drygt hälften så stora. Då ska man komma ihåg att Sverige är ett av de länder som investerar mest i forskning och utveckling i världen. Därför är det motiverat att ställa frågan om dessa stöd och bidrag ur ett övergripande samhällsekonomisk effektivitetsperspektiv utgör en klok användning av våra skattemedel.

Det finns en rad uppenbara problem med dagens system. En stor andel av stödprogrammen har inte utvärderats över huvud taget. Systemet är fragmenterat med många små stödprogram. Det innebär troligen

onödigt höga administrationskostnader och tveksam resurseffektivitet. Det förefaller också som att många stöd riktar sig till relativt mogna företag i stället för företag i tidig utveckling. Slutligen så utgör en stor del av det svenska stödet rena bidrag, vilken är den stödform som har lägst sannolikhet att lyckas. För att öka effektiviteten och sannolikheten att nå rätt företag borde utgångspunkten vara att alltid kräva hel eller delvis matchande finansiering från mottagaren av stödet.

Nedan följer ett antal övergripande slutsatser.

Det är vanligt med misslyckanden

Offentliga stödåtgärder är ofta selektiva – de utgår bara till vissa företag eller branscher. Risken för konkurrenssnedvridningar är därför uppenbar. De selektiva åtgärderna måste därför ställas mot möjliga generella närings-, innovations- och tillväxtpolitiska åtgärder som inte får dessa effekter.

Att satsa egna pengar i ett projekt är riskkapital i ordets egentliga mening. När en myndighet satsar skattebetalarnas pengar i olika stödåtgärder blir det mer av ”*rikskapital*” som även kräver en byråkratisk överbyggnad som inte är gratis.

I teorin ska stödinsatserna kompensera för någon form av marknadsmisslyckande. I praktiken pekar erfarenheterna från den privata riskkapitalbranschen tydligt på att misslyckanden är betydligt vanligare än framgångssagor. Då bör man betänka att det i dessa fall handlar om aktörer med betydande erfarenheter och tydligt fokus kombinerat med insatser av eget kapital och eget operativt arbete i de företag de väljer att engagera sig i. Misslyckanden är dock ännu vanligare när det gäller offentligt finansierade stöd. I dessa fall har det, historiskt sett, såväl i Sverige som internationellt, kunnat uppvisas få hållbara framgångar.

Det handlar om stora belopp som inte utvärderas

Stödinsatserna uppgår sammantaget till cirka 28 miljarder kronor. Denna summa är med all säkerhet inte tillräcklig. Det finns ytterligare program och pengar som tillkommer om man också skulle inkludera andra offentligfinansierade insatser på kommunal och regional nivå. Mot bakgrund av beloppens storlek är det förvånande att det inte finns några lättillgängliga officiella sammanställningar av hur stora belopp det handlar om, vilka inriktningarna är, vilka målgrupperna är, vilka får

de facto pengarna i slutändan etcetera. Här kan transparensen förbättras betydligt.

Det finns en stor mängd olika stödprogram. Risken att olika insatser därmed går på tvärs med varandra eller ägnar sig åt mycket likartade insatser och målgrupper är därför uppenbar. Kravet måste vara att verksamheten per se är rationell, resurseffektiv och behövlig.

Men Faugert & Co:s sammanställning visar att 37 procent av programmen över huvud taget inte blivit utvärderade. Därutöver framgår det att ytterligare cirka 17 procent har utvärderingar som är fem år eller äldre. För att man över huvud taget ska kunna göra någon form av bedömning om stödinsatserna är motiverade och effektiva måste de löpande utvärderas. En förutsättning för att kunna göra detta är att insatserna konstrueras och administreras så att de är utvärderingsbara (syfte, målgrupp, faktiska mottagare, mätbar effekt i kvantitativa eller kvalitativa termer, administrationskostnad med mera).

Rimligen kan dock inte bedömningen stanna där. Även i de fall där utvärderingen visar att det finns positiva effekter återstår att göra avvägningen mellan dessa selektiva insatser som når vissa mottagare eller om bredare, mer generellt inriktade åtgärder ger bättre och mindre konkurrenspåverkande effekter.

Svenskt Näringsliv föreslår

Bättre sätt att spendera stödpengarna

Det handlar om stora belopp, även sett ur ett statsbudgetperspektiv. Ett minimikrav är att dessa stöd får en ordentlig löpande utvärdering. En sådan utvärdering kan inte bara handla om stöden administreras effektivt, utan måste också ha fokus på om det går att utläsa någon mätbar effekt av åtgärderna.

Om utvärderingen följer samma mönster som historiska och internationella erfarenheter tidigare följt, finns det anledning att fundera över om dessa offentliga medel inte kan spenderas på ett bättre sätt. Som en illustration av vilka generella reformer som skulle kunna rymmas inom den ram, 28 miljarder kronor, som stöden och bidragen uppgick till år 2009 kan följande tjäna som tänkbara exempel:

- En sänkt statlig inkomstskatt med fem procentenheter motsvarar vid en statisk beräkning cirka 10 miljarder kronor.
- En sänkt kapitalinkomstskatt med tio procentenheter, till 20 miljarder skattesats, motsvarar vid en statisk beräkning cirka 10 miljarder kronor. Vi hamnar då på en nivå som ligger relativt nära OECD-genomsnittet.

Stärkt medborgarskydd i välfärdstjänsterna

Reformförslag 13 av **Anders Morin och Mikael Witterblad**

Medborgarskyddet inom den svenska välfärden är i många avseenden svagt utvecklat. Detta är oroande då bristande kvalitet kan få mycket negativa konsekvenser för den enskilde. Svenskt Näringsliv föreslår därför ett stärkt medborgarskydd i välfärden.

Alla är överens om att hög kvalitet i välfärdstjänsterna är viktigt. Ett stärkt medborgarskydd fyller flera syften för att förbättra kvaliteten. Dels får det utföraren att arbeta mera förebyggande för att motverka otillräcklig kvalitet, vilket i sig är kvalitetshöjande. Dels kompenseras den enskilde för den skada som uppstått, när kvaliteten inte hållit måttet.

Inom skolans område finns det barn och elever som av olika anledningar inte har fått det särskilda stöd som de varit berättigade till. Det är därför en angelägen fråga att se till att upplysa vårdnadshavarna om deras rättigheter vad gäller särskilda stödinsatser, och att eleven får det särskilda stöd som denne ska ha. Det är också viktigt att alla elever kan fullfölja sin påbörjade utbildning vid planerade nedläggningar av skolor (kommunala och fristående). Ett stärkt skydd är också motiverat för den händelse en friskola går i konkurs.

I ett delbetänkande av den så kallade patientmaktsutredningen (SOU 2013:2 Patientlag) finns flera förslag som syftar till att stärka patientens ställning. I utredningen föreslås exempelvis att lagen ska innehålla en rätt för patienten att få information om sitt hälsotillstånd, det förväntade vårdförloppet och de möjligheter som finns att välja vårdgivare. Att vård inte får ges utan patientens samtycke. Att patienten har rätt till en andra läkarbedömning (second opinion) vid livshotande sjukdomar och att patienten har rätt till en fast vårdkontakt om den begär det.

Inom äldreomsorgen är det fortfarande frivilligt för kommunerna att upprätta genomförandeplaner för individerna som har hemtjänst

respektive särskilt boende. En genomförandeplan är en överenskommelse mellan brukaren och omsorgsgivaren om vilket stöd brukaren ska få utifrån de insatser som beviljats av biståndsbedömare. Det är också kommunerna som avgör om det ska ställas krav på de privata omsorgsgivarna att upprätta genomförandeplaner. Om genomförandeplaner inte finns mellan omsorgsgivaren och brukaren finns risk för att vården och omsorgen av brukaren blir sämre.

Ett stärkt medborgarskydd kan utformas på olika sätt. Det stärkta skyddet innebär ökade åtaganden för utförarna, såväl offentliga som privata. För att det stärkta skyddet ska gälla alla elever, patienter och omsorgstagare behövs lagstiftning. En statlig utredning som har till syfte att föreslå stärkt medborgarskydd i välfärden är därför angelägen. En sådan utredning bör utgå ifrån ett brett anslag. Det finns många brister som behöver åtgärdas.

Svenskt Näringsliv tar nu ett initiativ och föreslår ett stärkt medborgarskydd i välfärden för såväl offentliga som privata utförare. Nedan lanserar vi reformförslag, som syftar till att höja kvaliteten i välfärdstjänsterna på flera områden.

Svenskt Näringsliv föreslår

1. Inför ett stärkt elevskydd vid skolnedläggningar och för tillgång till särskilt stöd

Skollagen bör ändras så att huvudmannens ansvar för att eleven ska kunna fullgöra sin utbildning vid en planerad nedläggning av en skola tydliggörs. Samtidigt bör en lagstadgad samrådsskyldighet för fristående huvudmän inrättas. Denna skyldighet innebär att huvudmannen inför en konkurs ska samråda med en från kommunen oberoende part, så att fortsatt utbildning för eleven på vald inriktning kan tryggas. Det ska dessutom, genom lagreglering, ställas krav på en garanti från de fristående huvudmän som driver gymnasieskolor med yrkesinriktning. Garantin ska möjliggöra för eleven att vid händelse av konkurs fullfölja sin utbildning på annan ort. Detta genom att kompensera för de merkostnader som

boende på annan ort och/eller fördyrade reskostnader medför. Möjlighet bör finnas att ställa garanti individuellt eller, till viss del, kollektivt.

Det bör också införas en skyldighet för huvudmannen i skolan att informera alla elever och vårdnadshavare om deras rättigheter avseende särskilt stöd. Dessutom bör det genom en lagändring klart framgå att alla elever vid alla skolor (såväl kommunala som fristående) har rätt till de extra medel som behövs för att finansiera stödåtgärder efter dokumenterat behov.

2. Stärk patienternas skydd genom en lagstadgad ersättningsskyldighet vid vissa i förväg definierade situationer där brister uppkommit i vården

Svenskt Näringsliv tar sin utgångspunkt i patientmaktutredningens förslag, men vill förstärka dem genom införande av sanktioner. Det finns annars en uppenbar risk att de föreslagna åtgärderna inte får tillräckligt genomslag i praktiken.

I vissa angelägna situationer bör det således lagstiftas om ersättningsskyldighet för vårdgivaren (såväl offentlig som privat) och rätt till ekonomisk kompensation för patienten. I ett första steg bör åtminstone följande fyra situationer beaktas: Då operationer och behandlingar ställs in och det inte beror på patienten, ifall patienten nekas en fast vårdkontakt trots att denne begärt det, vid utebliven information om rätt till en andra läkarbedömning vid livshotande sjukdomar och när en patient nekas remiss till vårdgivare i annat landsting (här bör landstinget stå för kompensationen).

Storleken på den ekonomiska kompensationen bör i förväg fastläggas som schabloner av staten och vara lika för alla individer. Vid tvist om huruvida ekonomisk kompensation bör utgå måste det finnas en möjlighet till överprövning. Det är viktigt att undvika utdragna och kostsamma rättsprocesser, vilket talar för att det bör skapas ett enkelt system. Självfallet ska också rättelse snarast ske från vårdgivarens eller landstingets sida. Det betyder att ny operationstid/behandlingstid ska

erbjudas snarast, fast vårdkontakt erbjudas, fullödlig information om möjligheterna till second opinion ges och att remiss till vårdgivare i annat landsting snarast utfärdas.

3. Stärkt medborgarskydd inom äldreomsorgen genom lagkrav på genomförandeplaner och en lagstadgad ersättningsskyldighet om denna ändå inte genomförs

Upprättande och verkställande av genomförandeplaner inom äldreomsorgen är av stor betydelse för brukarnas välbefinnande. Om genomförandeplaner inte finns mellan omsorgsgivaren och brukaren finns risk för att vården och omsorgen av brukaren leder till sämre kvalitet.

När det gäller krav om att en genomförandeplan ska upprättas inom hemtjänst och särskilt boende krävs till att börja med att det införs lagkrav att en sådan ska finnas. Om genomförandeplan ändå inte upprättas eller verkställs bör ekonomisk kompensation till omsorgstagaren utgå.

Svenskt Näringsliv föreslår att en statlig utredning tillsätts där uppdraget inriktas mot att inrätta lagkrav på upprättande av genomförandeplaner inom äldreomsorgen samt att lagstifta om ersättningsskyldighet för omsorgsgivaren (såväl offentlig som privat) och rätt till ekonomisk kompensation för omsorgstagaren om en genomförandeplan inte upprättas eller verkställs.

Reformeringen av svensk ekonomi måste fortsätta om välfärden ska upprätthållas och de politiska löften om ökad sysselsättning ska kunna infrias. Den här boken är ett bidrag från Svenskt Näringsliv till nästa regering och riksdag. Vi hoppas att de förslag som samlats i denna bok, om vad som kan göras för att stärka svensk ekonomi under nästa mandatperiod, ska inspirera kommande makthavare att öka ambitionerna i reformarbetet.